

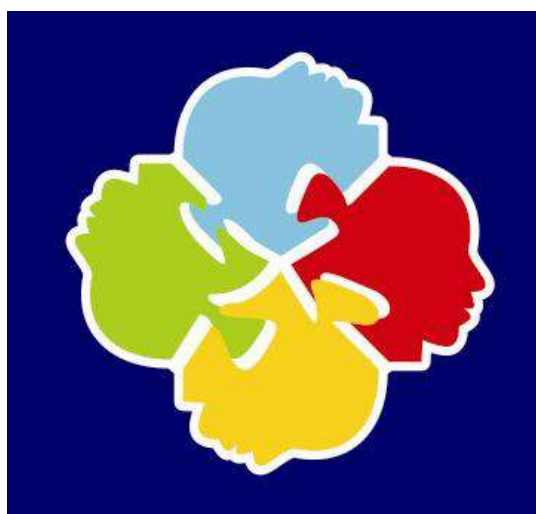
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

Навчально-науковий інститут філології та журналістики

Кафедра слов'янської і германської філології та перекладу

Тетяна Недашківська

Лінгвопростір

Нотатник

для самостійного опрацювання курсу
"Теорія, історія і методи лінгвістики"

Житомир – 2025

УДК 811+37.041

ББК 81.0

Н42

Рекомендовано до друку вченою радою
Житомирського державного університету імені Івана Франка
Протокол № 16 від 29 серпня 2025 р.

Рецензенти:

Гладишев В. В. – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії й методики мовно-літературної та художньо-естетичної освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти;

Мединська Н. М. – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри української мови та літератури, проректор з наукової роботи Міжнародного економіко-гуманітарного університету імені академіка Степана Дем'янчука;

Близнюк А. С. – кандидат філологічних наук, доцент. доцент кафедри журналістики, реклами та PR Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Н42

Недашківська Т. Є. *Лінгвопростір*. Нотатник для самостійного опрацювання курсу «Теорія, історія і методи лінгвістики» : посібник. Житомир: Вид-во ЖДУ імені Івана Франка, 2025. 234 с.

Нотатник для самостійного опрацювання курсу «Теорія, історія і методи лінгвістики» – це друга частина комплексного посібника із теорії, історії і методів лінгвістики. У зошиті структурована система роботи над складним теоретичним курсом. До нотатника включено елементи програми, структури, змісту аудиторної роботи над дисципліною, рекомендації щодо організації самостійної роботи з алгоритмами виконання різного типу завдань, теми семінарів, екзаменаційні питання, програма екзаменаційного проєкту, список рекомендованої літератури.

Посібник призначений для удосконалення лінгвістичної підготовки здобувачів вищої освіти галузі знань В 11 «Культура, мистецтво та гуманітарні науки» за спеціальністю В11 Філологія зі спеціалізацією *В11.033 Слов'янські мови та літератури (переклад включно)*, перша – польська другого (магістерського) освітнього рівня та всіх студентів-філологів денної та заочної форм навчання вищих навчальних закладів.

Усі чорно-білі ілюстрації взято з відкритого доступу в мережі Інтернет.

© Недашківська Т.Є., 2025

ISBN 978-966-485-303-0

© ЖДУ імені Івана Франка, 2025

Передмова

(звернення до студента, який прагне удосконалюватися)

Людина, яка здобуває освіту вищого освітньо-кваліфікаційного рівня, маючи вже диплом фахівця, не може задовольнитися навчанням, що полягає лише в розширенні об'єму фактичних знань. Привілей такого студента – Ваш привілей! – змога не лише репродукувати знання, а критично осмислювати, аналізувати, творчо застосовувати їх. Словом, справжній професіонал одержує диплом, що не стільки підтверджує кваліфікацію, скільки посвідчує компетентність фахівця, тобто здатність професійно використовувати знання й уміння у різноманітних стандартних і нестандартних ситуаціях протягом усього життя. Адже в сучасному світі наукові знання змінюються значно швидше, ніж людина підвищує кваліфікацію. Тому для магістра найважливіше – навчитися знаходити інформацію, самостійно оновлювати та здобувати нові знання. Саме на таких засадах побудовано нашу з Вами роботу.

Курс "Теорія, історія і методи лінгвістики" покликаний поглибити та узагальнити Вашу лінгвістичну виучку – підготовку ФІЛОЛОГА, який готується бути професіоналом у галузі філології, лінгвістики та перекладів, а можливо, здійснити карколомну кар'єру в будь-якій іншій соціальній сфері. Названий курс не тільки підсумовує Вашу лінгвістичну підготовку, а й піднімає її на вищий рівень розуміння мови як виняткового феномена, що відіграв і продовжує грати у становленні людини та суспільства вирішальну роль. Будучи найважливішим засобом людського спілкування, мова працює як складник, продукт і база культури, науки, соціального розвитку, загального прогресу, еволюції людини.

"Теорія, історія і методи лінгвістики" – це навчальна дисципліна, що покаже мислячій людині, якою не може не бути філолог, тривалу історію вивчення мови, сформованого до цього часу у цілісне уявлення про феномен мови, її знаковий характер, внутрішню будову, структуру та систему, її зв'язок з індивідуумом,

етносом та суспільством, мисленням та культурою, дасть змогу зрозуміти взаємозв'язки, ізоморфне, синтетичне, ба навіть синергетичне влаштування світу.

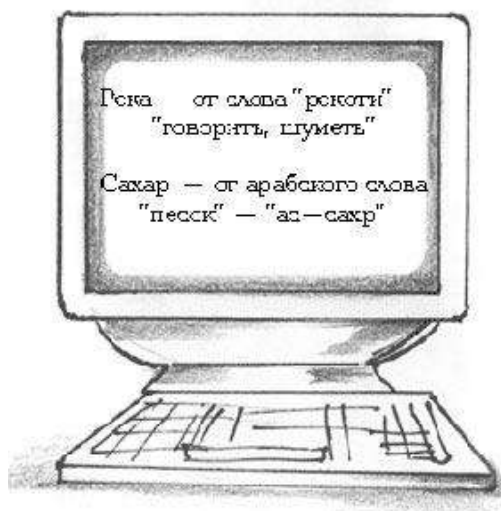
Курс "Теорія, історія і методи лінгвістики" складається з трьох розділів:

- 1) теорія мови;
- 2) історія лінгвістичних учень;
- 3) методи вивчення та опису мови.

Об'єднання трьох частин науки про мову в одному курсі продиктоване концептуально важливим положенням, що без історії предмету не може бути його повноцінної теорії, без наукового осмислення історичного шляху мовознавства, без аналізу різноманітних концепцій та напрямків, а також отриманих конкретних результатів незрозумілими та навряд чи виправданими будуть здаватися методи та прийоми лінгвістичних досліджень, які змінювали та доповнювали один одного.

Курс здатний об'єднати Ваші знання, отримані не лише у процесі вивчення предметів лінгвістичного циклу, а й в інших галузях, і функціонувати як дисципліна вищого, інтегративного рівня. Саме таке розуміння змушує нас з Вами звертатися до теоретичних положень та конкретних фактів низки сучасних наук: соціально-політичних, гуманітарних, біологічних (фізіологія, генетика, біоніка), особливо до нових ідей та відкриттів у найближчих до мовознавства науках – у теорії інформації, семіотиці, культурології, психолінгвістиці, нейролінгвістиці, паралінгвістиці та ін. Ми враховуватимемо факти української, польської, англійської й інших мов.

Перший розділ включає теми: гіпотези походження людини та її мови; знаковість як основа комунікації; мова та мислення; предмет, завдання та проблеми сучасної соціолінгвістики; система мови, її ярусна організація; основні яруси мови та їх одиниці;

проміжні яруси; мовні контакти; еволюція мови; стихійне та свідоме у розвитку мови; мовна політика; прикладні проблеми науки про мову; проблеми екології мови.

У другому розділі представлений поступальний розвиток наукових поглядів на мову, описуються основні його етапи: філологія давнини, мовознавство Нового часу (XVIII – XIX ст.), виникнення самостійної науки про мову у зв'язку з появленням порівняльно-історичного мовознавства (кінець XVIII – початок XIX ст.), виникнення загального мовознавства (філософія мови В. фон Гумбольдта), подальший розвиток порівняльного мовознавства, поява у XIX ст. нових напрямків – логіко-граматичного, психологічного, молодограматизму, соціології мови; у XX ст. – структуралізму, етнолінгвістики, психолінгвістики, лінгвосеміотики, когнітивної лінгвістики, ареальної лінгвістики, логічної лінгвістики, універсалізму.

У третьому розділі дається поняття про лінгвістичні методи та характеризуються найбільш результативні з них – описовий, лінгвогенетичні, структурні.

Курс "Теорія, історія і методи лінгвістики" передбачає лекційні та семінарські аудиторні заняття, самостійну роботу студентів (конспектування лінгвістичної літератури, укладання оглядів літератури, рефератів, підготовка доповідей).

Системна робота над курсом сприятиме подальшому формуванню та удосконаленню Ваших умінь аналізувати факти різних мов, виявляючи спільне та специфічне, проводити лінгвістичні спостереження, робити висновки та узагальнення. Наша спільна ефективна робота в усіх визначених напрямках призведе до обопільно приємного результату на екзамені.

Цей нотатник розміщений в електронній бібліотеці Житомирського держаного університету імені Івана Франка у вільному доступі. Для використання його за призначенням треба його скачати та власноручно заповнювати.

Успіхів!

КЛЮЧОВІ ПРОБЛЕМИ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

"ТЕОРІЯ, ІСТОРІЯ І МЕТОДИ ЛІНГВІСТИКИ"

Вступ до курсу. Мета і завдання курсу. Місце загального мовознавства у системі лінгвістичних дисциплін. Основні розділи курсу.

Зв'язок мовознавства з іншими науками (соціально-політичними, гуманітарними, біологічними (фізіологією, генетикою, біонікою), теорією інформації, семіотикою, культурологією, психолінгвістикою, нейролінгвістикою, паралінгвістикою та ін.).

Теорія мови. Проблема походження людини та її мови.

Мова та функціональний базис мовлення. Мова і мовлення. Мовленнєва діяльність.

Знаковість як основа комунікації. Поняття пор знак Типи знаків. Специфіка мовного знака. Білатеральна та унілатеральна теорії мовного знака.

Мова як система та структура.. Основні та проміжні рівні мовної системи.

Мова і культура.

Мова і етнос. Мова і суспільство. Предмет, завдання та проблеми соціолінгвістики. Соціальна диференціація мови. Мовна ситуація. Мова і держава. Мовна політика. Колективістська ментальність, державна ідеологія та мова.

Система мови. Внутрішня будова мови. Універсальність мови. Контакти мов. Еволюція мови. Екологія мови. Майбутнє мови як об'єкт науки.

Історія мовознавства. Послідовність і спадкоємність у розвитку лінгвістичної теорії. Обумовленість історії мовознавства історією суспільства. Проблема періодизації розвитку мовознавства.

Розвиток мовознавства у системі інших наук. Філологія класичної давнини. Мовознавство Стародавньої Індії (Паніні). Антична (греко-римська) лінгвістична традиція. Візантійська мовознавча традиція.

Мовознавство у середні віки та у ХУІІ – ХУІІІ ст.

"Загальна та раціональна грамати́ка" Пор-Рояля.

Розвиток мовознавства як самостійної науки. Порівняльно-історичне мовознавство. Перший період: 20 – 70-ті рр. ХІХ ст. Молодограматизм. Другий період: 1870 – 1900 рр. Третій період: кінець ХІХ – перша чверть ХХ ст. Четвертий період. Утворення нових напрямків, їх проблематика (з 20-х до 70-х рр.. ХХ ст.). Сучасний період в історії мовознавства. 70-ті рр. ХХ ст. – поч. ХХІ ст.

Методи вивчення та опису мови. Поняття про лінгвістичний метод, методику та прийом.

Описовий метод.

Таксономічний метод.

Лінгвогенетичні методи.

Типологічний метод.

Методи структурної лінгвістики¹.

Мета курсу загального мовознавства – сприяти узагальненню та теоретичному осмисленню вже засвоєних фактів і положень, а також засвоїти новий фактичний і теоретичний матеріал на основі компетенцій, сформованих у результаті вивчення лінгвістичних дисциплін.

Завдання курсу:

- розширити та поглибити лінгвістичну підготовку випускників філологічного факультету;
- підняти їх теоретичний рівень;
- ознайомити з основними лінгвістичними напрямками та школами;
- ввести філологів у проблематику сучасної лінгвістики;
- продемонструвати методи лінгвістичних досліджень;
- сприяти розвитку мисленневих навичок.

Професійні компетенції:

- знати:
 - періодизацію історії мовознавства;

¹ Повна програма ОК "Теорія, історія і методи лінгвістики" та рекомендована література представлені в силабусі навчальної дисципліни на сайті ЖДУ імені Івана Франка.

- особливості розвитку мовознавчої науки на кожному історичному етапі;
 - сутність зв'язку мовознавства з іншими науками;
 - досягнення найвидатніших світових і вітчизняних лінгвістів;
 - систему мовних одиниць і рівнів;
 - структурні зв'язки між мовними одиницями та рівнями;
 - функції мови;
 - основні лінгвістичні категорії;
 - основи знакової теорії мови;
 - особливості розвитку вітчизняного мовознавства;
 - основні лінгвістичні методи та прийоми досліджень.
- уміти:
 - характеризувати основні етапи розвитку мовознавства;
 - аналізувати лінгвістичні праці;
 - доводити власну думку, обґрунтовуючи її теоретично;
 - встановлювати структурні зв'язки між елементами мовної системи;
 - характеризувати мовні явища, спираючись на основні лінгвальні закони;
 - встановити, які методи застосовано в певному лінгвістичному дослідженні;
 - розуміти сутність знака та знакову будову мови.

Освітні компоненти, основні положення яких повинен засвоїти студент паралельно з вивченням курсу "Теорія, історія і методи лінгвістики":

- вступ до мовознавства;
- польська мова;
- основи професійної комунікації іноземною мовою;
- перекладознавство;
- українська мова в роботі перекладача;
- методологія наукових досліджень;
- організація роботи з науковими проєктами;
- філософія науки (філософські категорії; суспільний характер людської свідомості; еволюційний та революційний шляхи розвитку людського суспільства; загальнонаукові методи досліджень; мова та мислення тощо);
- польська література в контексті світової та проблеми літературознавства.

Карта освітньої компоненти²

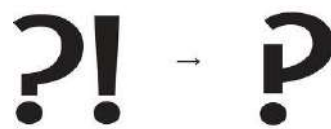
№ пор.	Назва теми	Лекції/ год.	Семінари/ год.	Самост. роб./год.
Модуль 1. Загальне мовознавство як міждисциплінарна наука, її метатеоретична сутність. Теорія лінгвістики				
Тема 1.	Вступ до курсу. Загальне мовознавство як міждисциплінарна наука.	2	2	4
Тема 2.	Походження людини та її мови.	4	4	10
Тема 3.	Мова як знакова система.	4	6	10
Тема 4.	Мова і мислення.	4	4	10
Тема 5.	Мова і суспільство.	2	4	6
Модуль 2. Історія мовознавства. Проблеми лінгвометодології				
Тема 6.	Від філології класичної давнини до мовознавства XVIII ст.	2	4	8
Тема 7.	Лінгвістична компаративістика.	2	2	8
Тема 8.	Філософія мови В. фон Гумбольдта.	2	2	8
Тема 9.	Ф. де Соссюр і структуралізм.	2	2	8
Тема 10.	Н. Чомські (Наум Хомський) і революція в мовознавстві.	2	2	8
Тема 11.	Сучасні прикладні лінгвістичні дослідження.	2	2	6
Тема 12.	Методи лінгвістичних досліджень.	2	2	8
Тема 13.	Проблеми лінгвометодології.	2	2	8
Тема 14.	Лінгвістичні парадигми в історії мовознавства.	2	2	4

² Детальніша інформація представлена в робочій програмі освітньої компоненти, розміщеної на сайті ЖДУ імені Івана Франка.

Змістове наповнення курсу

Тема 1.

Вступ до курсу

Загальне мовознавство як міждисциплінарна наука

Мета: показати закономірність виникнення мовознавства як науки з практичних потреб суспільства, підкреслити еволюційний характер розвитку лінгвістики, зв'язок мовознавства з філософією, логікою, літературознавством та іншими науками.

1. «Теорія, історія і методи лінгвістики» як навчальна дисципліна: мета і завдання, компетентності та програмні результати навчання, структура курсу.
2. Лінгвістика в синергії з іншими науками.
3. Проблеми періодизації розвитку мовознавства.

Метод: проблемна лекція з презентацією³.

Тема 2.

Походження людини та її мови

Мета: сформулювати уявлення про гіпотетичний характер теорії глоттогенезу, поглибити знання студентів про передумови формування людської мови, ознайомити з провідними теоріями походження людської мови.

1. Проблема глоттогенезу.
2. Поняття про антропогенез.
3. Теорії походження мови.
4. Теорія біологічної обумовленості мови. Біолінгвістика.

Метод: проблемна лекція з презентацією.

³ Презентації лекцій, якими можуть користуватися студенти ЖДУ імені Івана Франка, представлені на порталі PROJEKT. Доступ через особистий кабінет студента.

Тема 3.

Мова як знакова система

Мета: узагальнити знання студентів про знаковий характер мови, удосконалити знання про особливості структури мовного знака, його універсальний характер, навчити характеризувати основні та проміжні рівні мовної системи у взаємодії теоретичних знань з практичним застосуванням.

1. Учення про мову як семіотичну систему.
2. Структура знака. Специфіка мовного знака.
3. Знаковість і форми мови.

Метод: проблемна лекція з елементами бесіди.

Тема 4.

Мова і мислення

Мета: сформувати у здобувачів-філологів цілісне уявлення про концепції щодо взаємозв'язку мови та мислення в лінгвістиці та суміжних науках, розвивати вміння критично аналізувати теорії та застосовувати отримані знання при зіставленні мовних картин світу та категоріальних відмінностей між мовами.

1. Співвідношення мови та мислення з погляду лінгвістики, філософії та психології. Основні напрямки менталінгвістики.
2. Класичні теорії про взаємозв'язок мови і мислення. Платон про мову як відображення ідей. Аристотель про зв'язок мови з логікою.
3. Теорія лінгвальної відносності Сепіра–Уорфа.
4. Універсальна граматика та вродженість мовних здібностей Н. Чомські.
5. Типи та види мовних значень.
6. Відображальна функція мови
7. Функції мови у зв'язку з мисленням і свідомістю.

Метод: проблемна лекція з елементами бесіди.

Тема 5.

Мова і суспільство

Мета: сформувати в здобувачів-лінгвістів уявлення про мову як суспільне явище, розвинути навички аналізу соціальних чинників впливу на мову та здатність інтерпретувати мовні варіації в контексті соціальної структури, комунікативних практик і культурних норм.

1. Соціолінгвістика та інтерлінгвістика.
2. Соціальна природа мови. Мова та соціальна стратифікація.
3. Мова як відображення соціальної структури.
4. Мова та ідеологія. Взаємодія мови та влади.
5. Мова та політика. Мовна політика.
6. Мова та культура.
7. Актуальні зміни в мові під впливом змін у суспільстві.

Метод: проблемна лекція з елементами бесіди.

Тема 6.

Від філології класичної стародавності до мовознавства XVIII століття.

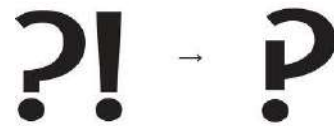
Мета: показати закономірність виникнення мовознавства як науки з практичних потреб суспільства, підкреслити еволюційний характер розвитку лінгвістики, зв'язок мовознавства з філософією, логікою, літературознавством та іншими науками.

1. Філологія класичної стародавності.
2. Середньовічні теорії мови.
3. Вивчення мови за доби Ренесансу.
4. Китайське мовознавство.
5. Японські лінгвістичні традиції.

Метод: проблемна лекція з презентацією.

Тема 7.

Лінгвістична компаративістика

Мета: показати проміжний результат еволюційного розвитку лінгвістики – виділення лінгвістичних методів дослідження мови, роль лінгвістичних відкриттів для історії, філософії та інших наук, встановити зв'язок між сучасними уявленнями про розвиток мови з попередніми теоріями, узагальнити знання студентів про взаємозв'язок мови та мислення, мови та свідомості, мови та психіки.

1. Виникнення порівняльно-історичного мовознавства. Ф. Бопп. Р. Раск.
2. Лінгвістична концепція А.Шлейхера.
3. Логічний напрямок у мовознавстві. К. Беккер. Ф. Буслаєв.
4. Психологічний напрямок у мовознавстві. Г. Штейнталь. О. О. Потебня.
5. Молодограматики та молодогораматизм. “Принципи історії мови” Г. Пауля.
6. Соціологічний напрямок у мовознавстві та неограматизм. Я. Бодуен де Куртене.

Метод: проблемна лекція з презентацією.

Тема 8.

Філософія мови В. фон Гумбольдта

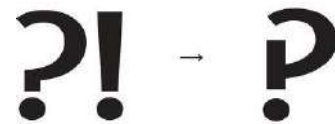
Мета: ознайомити здобувачів з постаттю В. фон Гумбольдта як новатора в лінгвістиці; сформулювати уявлення про філософію мови та принципи філософії мови В. фон Гумбольдта; продемонструвати значення філософії для вивчення мови та значення мови для філософського осмислення дійсності.

1. В. фон Гумбольдт як засновник філософії мови.
2. Принципи філософії мови: мова як безмежна діяльність духу; мова – «дух народу»; форми мови; типи мов.
3. Гумбольдтіанство та неогумбольдтіанство.

Метод: проблемна лекція з презентацією.

Тема 9.

Ф. де Соссюр і структуралізм

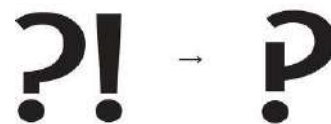
Мета: ознайомити здобувачів із постаттю Ф. де Соссюра як революціонера в мовознавстві початку ХХ ст., дати уявлення про різноманітність наукових підходів до вивчення мови у ХХ столітті, підкреслити роль методології для вивчення мови, поглибити аналітико-критичні знання та відповідні навички студентів для зіставлення відпрацьованого підходу до вивчення мови з різноманітними системами ХХ с.

1. Ф. Де Соссюр – засновник структуралізму в мовознавстві.
2. Засади структуралізму.
3. Празька школа функціональної лінгвістики.
4. Копенгагенський структуралізм, або глосематика..
5. Дескриптивна лінгвістика та етнолінгвістика в американському структуралізмі.
6. Структуралізм і мовознавство в Україні та Польщі.

Метод: проблемна лекція з презентацією.

Тема 10.

Н. Чомські (Наум Хомський) і революція в мовознавстві

Мета: ознайомити здобувачів освіти з постаттю Н. Чомські як громадського діяча, дисидента та лінгвіста; сформувані уявлення про революційність ідей породжувальної граматики; сприяти усвідомленню принципів генеративізму.

1. Н. Чомські – видатний лінгвіст ХХ–ХХІ ст.
2. Філософські основи генеративізму.
3. Принципи генеративізму.
4. Сутність «хомськіанської революції».
5. Вплив ідей Н. Чомські на розвиток сучасного мовознавства.

Метод: проблемна лекція з презентацією.

Тема 11.

Сучасні прикладні лінгвістичні дослідження

Мета: сформувати в студентів цілісне уявлення про ключові напрямки прикладної лінгвістики з погляду антропоцентричного підходу, дати розуміння міждисциплінарної природи прикладних лінгвістичних завдань і співвідношення теоретичних знань з практичним застосуванням лінгвістики в сучасних умовах.

1. Комп'ютерна лінгвістика й обробка природної мови.
2. Лінгводидактика (мова та навчання).
3. Психолінгвістика та нейролінгвістика.
4. Переклад і міжкультурна комунікація.
5. Фоносемантика, лексикографія та термінознавство.
6. Юридична, медична та ділова лінгвістика

Метод: інтерактивна лекція.

Тема 12.

Методи лінгвістичних досліджень

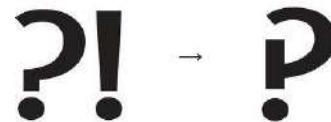
Мета: показати особливості основних лінгвістичних методів та методик, еволюційний шлях розвитку лінгвістичної методології, зв'язок загальнонаукових, лінгвістичних та нелінгвістичних методів.

1. Загальнонаукові та власне лінгвістичні методи, методики та прийоми досліджень.
2. Традиційні методи лінгвістичного пошуку: описовий, лінгвогенетичні, зіставний, типологічний.
3. Експериментальні методи в мовознавстві: асоціативні експерименти, анкетування, соціолінгвістичне інтерв'ю, моделювання.
4. Інноваційні методи лінгвістичних досліджень: корпусний, когнітивний, дискурсивний аналіз.

Метод: лекція з елементами бесіди.

Тема 13.

Проблеми лінгвометодології

Мета: сформувати в студентів уявлення про теоретичні основи лінгвометодології, розкрити проблеми вибору методів у лінгвістичних дослідженнях, розвинути вміння критично оцінювати та зіставляти різноманітні методологічні підходи залежно від об'єкта та цілей розвідки.

1. Предмет, об'єкт і головні завдання лінгвометодології.
2. Методологія, парадигма, епістема – ключові поняття лінгвометодології.
3. Лінгвометодологія в світовому та вітчизняному мовознавстві.

Метод: лекція з елементами бесіди.

Тема 14.

Лінгвістичні парадигми в історії мовознавства

Мета: ознайомити студентів-філологів із історією формування лінгвометодології у зв'язку з теорією мовознавства та в загальнонауковому дискурсі; узагальнити відомості про формування лінгвістичних методів.

1. Поняття про глобальні методології та парадигми у мовознавстві.
2. Глобальні методології: феноменологічна, позитивістська, раціоналістська, функціональна.
3. Генетична парадигма в лінгвістиці
4. Таксономічна парадигма в лінгвістиці.
5. Функціональна парадигма в лінгвістиці.
6. Прагматична парадигма в лінгвістиці.
7. Когнітивно-дискурсивна парадигма в лінгвістиці.
8. Проблеми формування синергетичної парадигми.

Метод: проблемна лекція з презентацією.

ЯК ОРГАНІЗУВАТИ РОБОТУ НАД ЗАСВОЄННЯМ КУРСУ?

Індивідуальна робота є невід'ємною складовою діяльності студента з опрацювання навчальної дисципліни. Засвоєння курсу «Теорія, історія і методи лінгвістики» передбачає такі напрями:

1. Підготовка відповідей на запитання та завдань, зазначених у планах лекційних і семінарських занять.
2. Опрацювання лінгвістичних праць (перевіряється на семінарах, під час проведення поточного контролю та на індивідуальних заняттях).
3. Робота над евристичними питаннями та творчими завданнями (перевіряється під час проведення поточного контролю та на індивідуальних заняттях).
4. Ведення термінологічного словника опорних понять та самостійно визначених студентом лінгвістичних термінів (перевіряється під час проведення поточного контролю).
5. Ведення глосатора персоналій (перевіряється під час проведення семінарських занять).
6. Підготовка есе (домашня творча робота, перевіряється викладачем та аналізується на індивідуальних заняттях) або реферату⁴ – для студентів, які навчаються за індивідуальним планом.
7. Індивідуально визначені студентом і звичні для нього види роботи.
8. Робота над екзаменаційним проєктом.

Підготовка теоретичних питань до семінарських занять передбачає опрацювання теми за планом семінарського заняття. Ці питання могли розглядатися під час лекції, але переважно потребують самостійної підготовки.

Алгоритм підготовки до семінарського заняття

Крок 1. Ознайомся з планом проведення семінарського заняття, з ключовими поняттями, які треба засвоїти, створи список літератури, яку

⁴ Студент самостійно обирає есе чи реферат залежно від самооцінки та претензії на загальний результат.

опрацьовано. Якщо ключові поняття здаються незнайомими – звернись до курсу вступу до мовознавства, щоб актуалізувати засвоєні раніше знання.

Крок 2. Ретельно вивчи матеріал із зазначеної теми в рекомендованих навчальних посібниках та інших джерелах. Знайди спільне й відмінне в підходах і оцінках різних авторів у словниках лінгвістичних термінів, щоб знати сучасні визначення.

Крок 3. Опрацюй відповідні терміни, заповни сторінку словника.

Крок 4. Познайомся з творчим шляхом лінгвістів, заповни сторінку глосатора персоналій.

Крок 5. Законспектуй (якщо вимагається) відповідні розділи з робіт мовознавців, зістав їх висновки з сучасними поглядами.

Крок 6. Добери власні приклади з сучасної української або іноземної мови для ілюстрації загальнотеоретичних положень. ***Пам'ятай***, що кожне конкретне мовознавство (україністика, германістика, полоністика тощо) є складовою частиною загального мовознавства, тому тобі знадобляться знання з кожної лінгвістичної дисципліни, що вивчається. А оскільки ти філолог, то можуть стати в нагоді й знання з галузі літературознавства.

Крок 7. Встанови чіткий зв'язок між окремими питаннями плану семінарського заняття, щоб знайти й усвідомити системні зв'язки.

Крок 8. Визнач питання, з якого б ти хотів виступити на семінарі, опрацюй додаткову літературу і поглиб свої знання з проблеми.

Крок 9. Виходячи із своїх звичок, підготуй розгорнутий конспект або план-конспект відповідей на питання семінару.

Крок 10. Подумай, які запитання можна поставити учасникам семінарського заняття.

Крок 11. Порівняй рівень своїх знань з теми семінарського заняття на етапі "крок 1" з їх рівнем на етапі "крок 9". Якщо різниця не відчутна – повтори кроки 1 – 7.

Опрацювання лінгвістичних праць і конспектування першоджерел необхідне для розуміння проблем, які піднімалися конкретними авторами, і залишаються актуальними для сучасного мовознавства.

Алгоритм роботи над першоджерелами

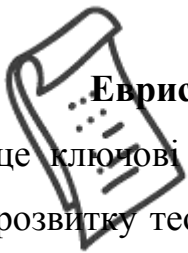
Крок 1. Прочитай запропоновану чи обрану самостійно працю.

Крок 2. Відповідно до вимог оформи бібліографію.

Крок 3. Виділи основні положення роботи відповідно до питань семінарського (або лекційного) заняття.

Крок 4. Зафіксуй прочитаний фрагмент у вигляді тез, визначивши на полі провідну ідею.

Крок 5. Застосуй авторську думку для ілюстрації власних міркувань (підтвердження або спростування).

Евристичні питання – це не план семінарського чи практичного заняття, це ключові ідеї, осмислення яких дає змогу систематизувати знання фактів розвитку теорії лінгвістики, розширити уявлення про проблеми її існування та дослідження, навчитися осмислювати й аналізувати її сучасний стан і перспективи.

Алгоритм роботи над евристичним питанням

Крок 1. Опрацюй запропонований тематичний матеріал загалом і осмисли проблему, окреслену евристичним питанням.

Крок 2. Ознайомся з літературою до теми.

Крок 3. Систематизуй літературу, користуючись обраними тобою посібниками.

Крок 4. Опрацюй літературу під кутом зору проблем та суперечностей, помічених тобою.

Крок 5. Продумай логіку та систематику проблемного аналізу питання.

Крок 6. Систематизуй матеріал відповідно до власного розуміння.

Крок 7. Обов'язково критично, аргументовано, аналітично й системно викладай думки, структуруючи їх у системі доведення теореми (висхідні відомості – теза – система обґрунтованих аргументів – переконливий висновок).

Крок 8. Оформи теоретичне питання відповідно до своїх потреб та звичок.

Ведення словника лінгвістичних термінів передбачає роботу з узагальнення лінгвістичної термінології, яку студент переважно опановував під час роботи над іншими лінгвістичними курсами (зазвичай практичного спрямування), та ознайомлення з новими лінгвістичними поняттями та термінами, характерними для суто теоретичної дисципліни загального мовознавства з метою встановлення відповідності між першими та другими.

Алгоритм роботи над термінологією (ведення словника)

Крок 1. Розроби зручну для себе форму фіксації терміна, наприклад, тематична організація (за темами лекцій та семінарів або за розділами дисципліни), алфавітний порядок, суцільний запис (підряд) або таблиця тощо.

Крок 2. Знайомлячись з матеріалом теми семінарського заняття або займаючись іншими видами роботи, знайди спеціальні поняття, які потребують твого опрацювання (почув або побачив уперше, колись зустрічав, вживаєш, але не до кінця розумієш, знайшов нове для себе розуміння тощо).

Крок 3. Знайди тлумачення у певному словнику лінгвістичних термінів, прочитай його, обміркуй, зрозумій.

Крок 4. Зроби запис у своєму словнику, прочитай його, запам'ятай.

Крок 5. Повернись до матеріалу, у якому почерпнув термін та визнач, якою мірою змінилося твоє розуміння. Якщо розуміння не покращилося, звернись до інших джерел інформації (словників, статей, посібників).

Крок 6. Перевір себе на індивідуальній консультації у викладача.

Ведення глосатора⁵ персоналій необхідне для ознайомлення з життєвим і творчим шляхом мовознавців, чиї ідеї визначили розвиток лінгвістики певних історичних відрізків часу та впливають на сучасну лінгвістичну думку. Ці виняткові люди є зразком того, як неординарне розвинуте мислення формує найвищий професіоналізм.

Алгоритм роботи над персоналією (ведення глосатора)

Крок 1. Опрацьовуючи питання семінару, з'ясуй, хто з лінгвістів визначив розвиток відповідного напрямку лінгвістичної теорії.

Крок 2. Роздивись портрет вченого, запам'ятай його зовнішність.

Крок 3. Ознайомся з біографією визначених людей, окресли основні наукові досягнення (студією відповідну інформацію з теоретичної частини посібника; звертайся до літератури з рекомендованого списку; користуйся інформацією з інтернет-джерел та ін.).

Крок 4. Зроби запис у своєму глосаторі, прочитай записане, запам'ятай.

Підготовка реферату передбачає глибокий і детальний аналіз проблеми, винесеної до теми реферату. Це важливий вид самостійної роботи, який дає первинні навички наукового дослідження, що вкрай важливо для успішної роботи над теоретичною лінгвістичною дисципліною.

Алгоритм роботи над рефератом

Крок 1. Врахуй вимоги до такого виду навчально-наукової роботи, як реферат: загальний обсяг 10 – 15 с., план, чіткий розподіл матеріалу відповідно до плану, висновки, список літератури (7 – 10 джерел – **не підручників!!!**), охайне виконання та оформлення (титульний аркуш, план та список літератури

⁵ **Глосатор** – тлумачний словник старовинних і малозрозумілих слів.

на окремих аркушах, посилання на використані першоджерела у тексті, поля, комп'ютерний набір).

Крок 2. Свідомо обери тему реферату.

Крок 3. Добери літературу, користуючись бібліотечними каталогами та можливостями електронних бібліотек.

Крок 4. Опрацюй літературу.

Крок 5. Продумай та склади план.

Крок 7. Систематизуй матеріал відповідно до плану.

Крок 8. Обов'язково критично (оцінюючи) викладай думки.

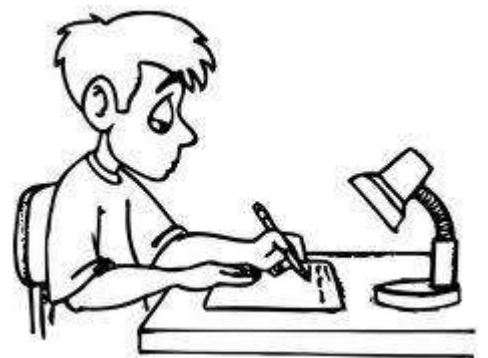
Крок 9. Оформи реферат відповідно до вимог та здай на перевірку.

Підготовка есе як творчого завдання вимагає глибокого та детального аналізу проблеми, визначеної темою. Це важливий вид самостійної роботи, який удосконалює навички наукового дослідження, що вкрай важливо для успішної роботи над теоретичною лінгвістичною дисципліною, а також над кваліфікаційною роботою.

Алгоритм роботи над есе

Крок 1. Врахуй особливості такого виду навчально-наукової роботи, як творче завдання (у формі есе):

- стислий загальний обсяг тексту,
- полемічний характер викладення з обов'язковим урахуванням різних (часто протилежних) поглядів,
- будова тексту (у тому числі фрагментів тексту) за принципом теза – аргументоване обґрунтування – висновок,
- план не включається до тексту,
- список літератури, на яку обов'язково мають бути посилання у тексті,

• охайне виконання та оформлення творчого завдання у письмовій формі (титульний аркуш, текст, список літератури, посилання на використані першоджерела у тексті, поля, комп'ютерний набір).

Крок 2. Свідомо обери варіант творчого завдання.

Крок 3. Добери літературу, користуючись бібліотечними каталогами та можливостями електронних бібліотек.

Крок 4. Опрацюй літературу.

Крок 5. Продумай послідовність основних тез та склади план (хоча він не включається до тексту).

Крок 6. Систематизуй матеріал відповідно до плану.

Крок 7. Обов'язково критично (оцінюючи), аргументовано, аналітично викладай думки.

Крок 8. Оформи творче завдання відповідно до вимог, письмове есе здай на перевірку.

Протягом прослуховування курсу студент може виконувати творчі завдання до кожної теми, що дозволяє студенту продемонструвати не лише рівень засвоєння теоретичного матеріалу, а й рівень уміння застосовувати суто теоретичні знання на практиці.

* Підготовка реферату є обов'язковою для студентів, які навчаються за індивідуальним планом.

Навігація по темах для самостійного опрацювання

Модуль 1. Загальне мовознавство як міждисциплінарна наука, її метатеоретична сутність. Теорія лінгвістики

Системоцентричний підхід до мови

Евристичні питання

- Система та структура: пошук розуміння.
- Системність мови: абсолютна чи відносна ознака?
- Системність мови з погляду лінгвіста та нефахового мовця.
- Рівнева будова мовної системи – природна організація чи науковий погляд?
- Ієрархія, синтагматика, парадигматика: різні відношення між елементами мовної системи чи різні сторони однієї медалі?

Опорні поняття: мова, мовлення, мовна діяльність, теорія систем, система, матеріальні системи, ідеальні системи, гомогенні / гетерогенні системи, замкнені / незамкнені системи, універсальність мови, структура, структурна організація, одиниця мови, мовний знак, фонема, морфема, слово, синтаксема, субзнак, напівзнак, суперзнак, теорія стратифікації, рівень мовної системи, основний рівень, проміжний рівень, ієрархічні відношення, синтагматика, парадигматика.

Моя творча лабораторія

Література до теми

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

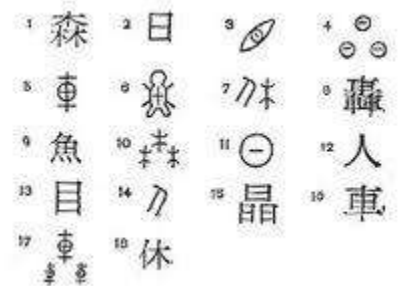

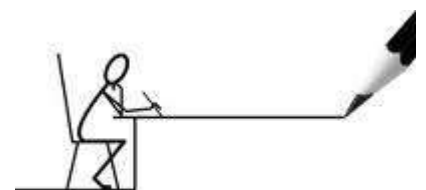

Лінгвістична задача

Продемонструйте, як мовний знак **о** може бути фонемою, морфемою, словом, синтаксемою.

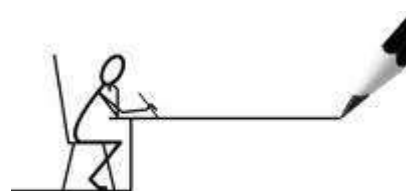
Термінологічний словник

Налаштування навігації

1. Підготуватися до дискусії з наступної теми "Лексична система мови".
2. Дібрати літературу до теми.
3. Запропонувати евристичне питання.
4. Використавши дібраний ілюстративний матеріал, скласти лінгвістичну задачу.

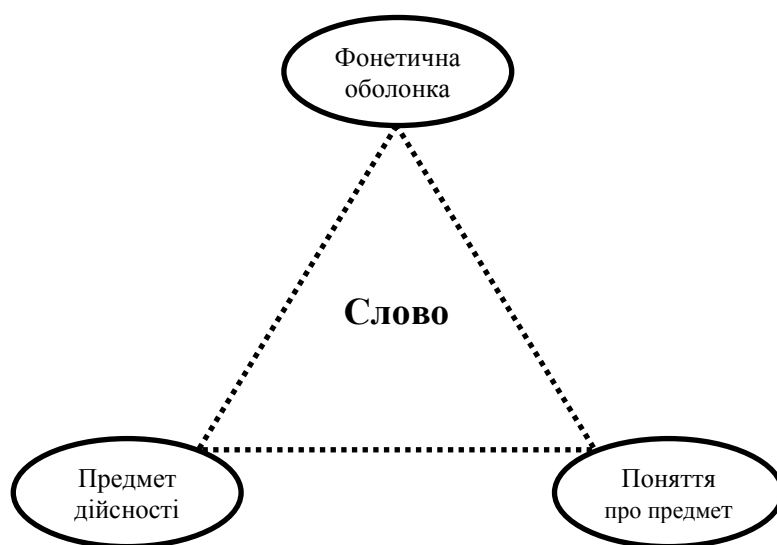

Лексична система мови

Евристичні питання

- Лексика, лексикон, лексикологія: змістове наповнення термінологічних понять.
- Як Ви розумієте, що таке семантичний трикутник (рис. 1)?
- Структура лексичного значення українського слова як лінгвістична проблема.
- Лексика з поглядів походження, активності вживання, стилістичного забарвлення, складності семантичної структури – параметри організації лексичної системи чи параметри класифікації лексики?
- Синонімія, антонімія, омонімія: системність чи упорядкованість?

Рис.1. Семантичний трикутник.

Опорні поняття: слово, семантика, лексикологія, семасіологія, лексичне значення, "найближче" та "найдалше" значення слова, лексико-семантичний варіант значення, семантична структура слова, словниковий склад мови, лексико-семантична група слів, пласт лексики, активна та пасивна лексика, лексикон, синонімія, антонімія, омонімія, паронімія, енантіосемія,

синонімічний ряд, ядро лексики, ядро лексикону, метафора, метонімія, синекдоха, пряме значення слова, переносне значення слова, контекстуально обумовлене значення слова, фразеологічно зв'язане значення слова

Моя творча лабораторія

Література до теми

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Креативні ідеї

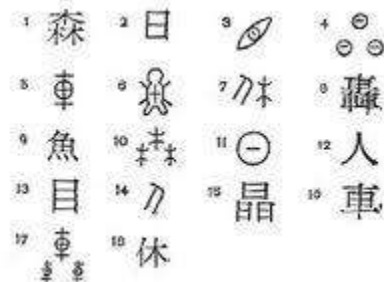

Лінгвістичні задачі

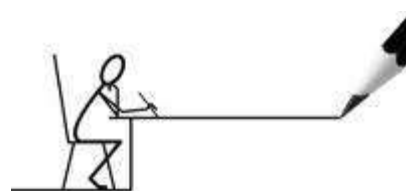
1. Поясніть, який процес, що відбувається у сучасній українській літературній мові, зумовлює паралельне існування варіантів: автомобіль – авто – автівка; міліцонер – міліціант; проект – проєкт; крісло – фотель; труба – рура; студент – спудей; тобі – тобі; люблю – люблю; інтелігенція – інтелігенція та под.

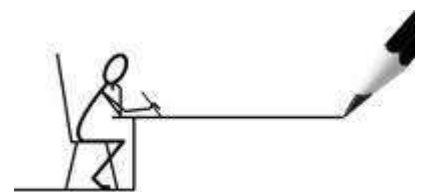

2. У ядрі лексикону студента А. знаходиться слово "прикольно", яке не лише не входить до лексичного ядра української мови, а й вважається нелітературним. Як пояснити таку невідповідність?

Термінологічний словник

Налаштування навігації

1. Підготуватися до дискусії з наступної теми "Фонологічний рівень мовної системи".
2. Укласти список літератури.
3. Запропонувати евристичне питання та хід його вирішення.
4. Скласти лінгвістичну задачу із запропонованої теми.

Фонологічний рівень мовної системи

Евристичні питання

- Фізична та лінгвальна природа членороздільного звуку – продукт фізіології чи психології?
- Фонема та звук: природне чи штучне протиставлення?
- Параметри організації системи фонем.
- Звукова реалізація фонем – системність чи упорядкованість?

Опорні поняття: мовленнєвий апарат, артикуляція, звук, фонема, фонетика, фонологія, акустично-артикуляційні параметри голосних звуків української мови, акустично-артикуляційні параметри приголосних звуків української мови, конституційні ознаки фонем, інтегральні ознаки фонем, диференціальні ознаки фонем, система голосних звуків і фонем, система приголосних звуків і фонем, мовленнєвий потік, одиниці мовленнєвого потоку, інтонація як суперсегментна одиниця.

Моя творча лабораторія

Література до теми

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

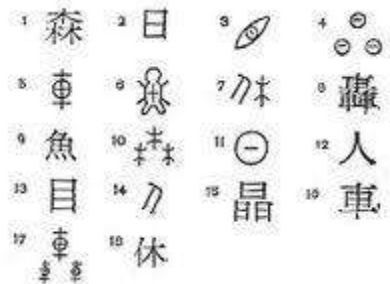

Лінгвістичні задачі

1. Поясніть фонетичні процеси та фонологічні особливості, які виявляються у словах зі спрощенням приголосних. Які рівні мовної системи задіяні у зв'язку з процесом спрощення?

Блиснути, навмисне, корисний, форпостний, гуснути, брязнути і под.

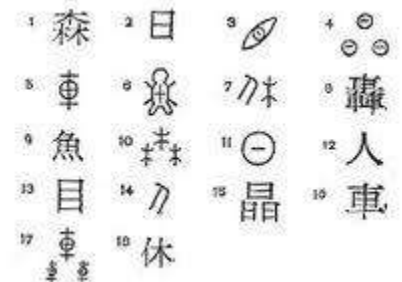

2. Поясніть фонетико-фонологічні особливості у наведених словах.

Безжурний, залізши, дочці, дивиться, смієшся, навмання і под.

3. Розмежувати випадки фонетичного подовження приголосних та подвоєння, викликаного особливостями морфемного складу слова. Довести свою думку.

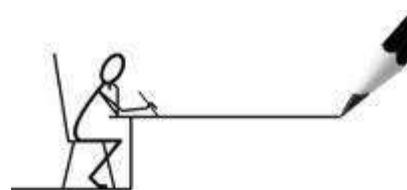
Піддати, Ганна, знаряддя, численний, безвинно, трясся, ззаду, Ілля, сторіччя і под.

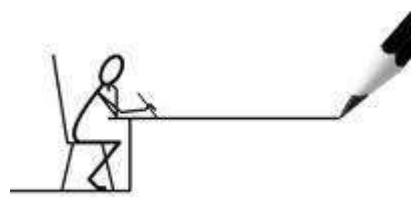

4. Розмежувати живі та історичні процеси у фонетичному складі слів.

Молотьба, схопити, кігті, дня, шкільний, анекдот, рушник, нижчий, вікон, княжий і под.

Термінологічний словник

Налаштування навігації

1. Підготуватися до дискусії з наступної теми "Організація морфемного рівня мовної системи".
2. Укласти список літератури.
3. Запропонувати евристичне питання та хід його вирішення.
4. Скласти лінгвістичну задачу із запропонованої теми.

Організація морфемного рівня мовної системи

Евристичні питання

- Морфема, морф, аломорф: принципи розмежування понять.
- Семантика морфеми і семантика слова: специфіка відношень. Синонімія, антонімія, омонімія на морфемному рівні.
- Вплив морфемної будови слова на типологічну характеристику мови (українська мова флективна синтетична).
- Словотвір чи словотворення? Статика чи динаміка? Результат чи процес?
- Проблема виділення способів словотворення. Синхронія та діяхронія у творенні слів.

Опорні слова: морфема, морф, аломорф, морфеміка, морфемологія, значення морфеми, напівзнак, морфемна удова слова, морфемна структура слова, тотожність слова, словоформа, словотворення, коренева морфема, афіксальна морфема, словотвірна морфема, основа, дериват, дериватор, флексія, формотворна морфема, нульова морфема, синкретична морфема, тип словотворення, спосіб словотворення, синхронне словотворення, діяхронне словотворення.

Моя творча лабораторія

Література до теми

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

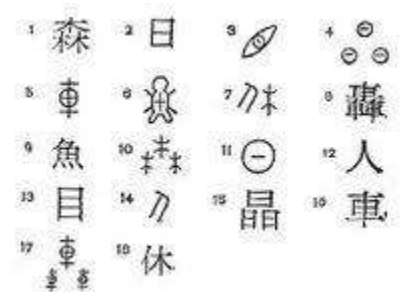

Лінгвістичні задачі

1. Довести наявність нульового афікса в іменниках: зелень, гниль, вхід, ввіз, підхід, вибір і под.

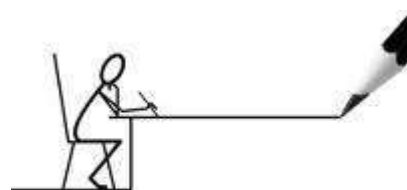

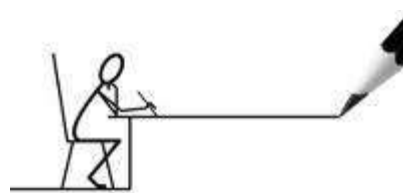
2. Доведіть справедливість твердження: "Непохідна основа є немотивованою, а похідна – мотивованою".

3. До складу слова "всесвітній" входить морфема "все". Це корінь, префіксоїд чи префікс? Обґрунтуйте.

Термінологічний словник

Налаштування навігації

1. Підготуватися до дискусії з теми "Граматична організація мови": створити список літератури, дібрати приклади для ілюстрації думок, міркувань, висновків.
2. Укласти список літератури.
3. Запропонувати евристичне питання.
4. Використавши дібраний ілюстративний матеріал, скласти лінгвістичну задачу.

Граматична організація мови

Евристичні питання

- Граматична категорія: проблема мови чи філософії?
- Яке право на існування має формула:
граматична категорія = граматичне значення + граматична форма?
- Проблема розрізнення граматичної та лексико-граматичної категорій.
- Парадигма – лексема – словоформа: конкретне й загальне.

Опорні поняття: граматика, морфологія, синтаксис, граматична категорія, лексичне значення, граматичне значення, граматична форма, формант, формальний показник граматичного значення, словоформа, лексема, парадигма, лексико-граматична категорія, способи вираження граматичного значення, засоби вираження граматичного значення, флексивні мови, синтетичні мови, аналітичні мови, типологічна класифікація мов.

Моя творча лабораторія

Література до теми

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

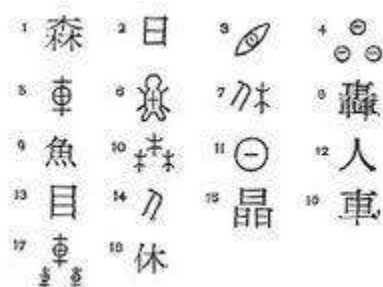
Лінгвістичні задачі

1. Мовний знак "student" схарактеризуйте як слово та як лексему.

2. Наведіть приклади граматичних форм польської мови, утворених аналітичним способом, схарактеризуйте їх особливості. Чи не суперечить наявність аналітичних форм висновку про те, що польська мова є флективною синтетичного типу?

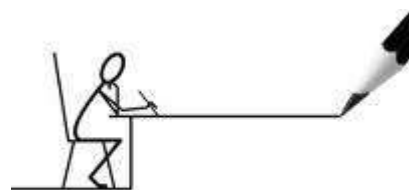
3. Схарактеризуйте особливості підкресленого слова у системі відношень словоформа – лексема – парадигма: Невже так рано люди уже сплять? (Л. Костенко).

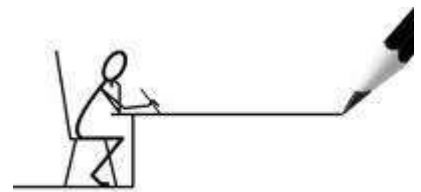

4. Встановіть відповідність між формальним показником та граматичним значенням, яке він виражає, у словоформах: водичка, przeczytam, szybciej, twój, pewnego, боротися.

Термінологічний словник

Налаштування навігації

1. Підготуватися до дискусії з теми "Проблеми класифікації частин мови": створити список літератури, дібрати приклади для ілюстрації думок, міркувань, висновків.
2. Укласти список літератури.
3. Запропонувати евристичне питання.
4. Використавши дібраний ілюстративний матеріал, скласти лінгвістичну задачу.

Проблеми класифікації частин мови

Евристичні питання

- За і проти щодо виділення проміжного морфологічного рівня мовної системи.
- Частини мови: ієрархія, синтагматика чи парадигматика відношень?
- Гомогенні класифікації.
- Гетерогенні класифікації.
- Чим зумовлена взаємо перехідність частин мови?
- Зміни змісту і форми слова в процесі взаємоперехідності частин мови.
- Дієприкметник та дієприслівник – форми дієслова чи гібридні частини мови: за і проти.

Опорні поняття: частина мови. лексико-граматичний розряд слів, параметри класифікації частин мови, загальнокатегоріальне значення, предметність, процесуальність, ознаковість, дейксис, частиномовна омонімія, субстантивація, ад'єктивація, адвербіалізація, прономіналізація, нумералізація, вербалізація, адвербіалізація, препозитивція, кон'юнкціоналізація, інтер'єктивація, самотійні частини мови, службові частини мови, особливі частини мови, гібридні частини мови, станівник, модальник, ономатопея.

Моя творча лабораторія

Література до теми

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

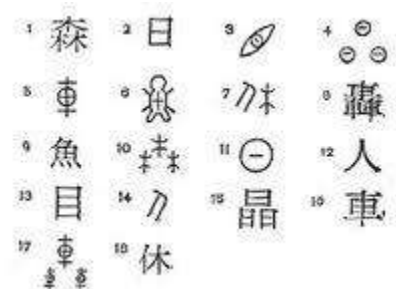
Лінгвістичні задачі

1. Якою частиною мови є виділене слово? Доведіть свою думку.

А ти, бідненький, **і** не знаєш? (М. Стельмах).

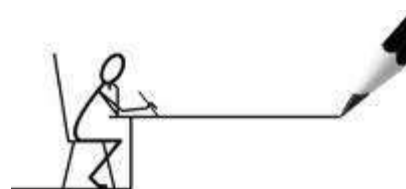
2. Якою частиною мови є виділене слово? Доведіть свою думку.

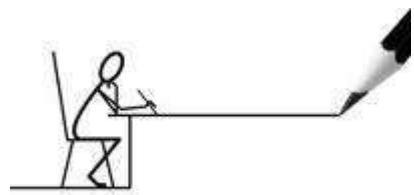
Студент **безумовно** правий.

3. Доведіть, що слова **десять** та **десяток** є різними частинами мови.

Налаштування навігації

1. Підготуватися до дискусії з теми "Лексико-граматичні категорії в українській мові": створити список літератури, дібрати приклади для ілюстрації думок, міркувань, висновків.
2. Укласти список літератури.
3. Запропонувати евристичне питання.
4. Використавши дібраний ілюстративний матеріал, скласти лінгвістичну задачу.

Лексико-граматичні категорії в слов'янських мовах

Евристичні питання

- Лексико-граматичні категорії – продукт мови чи мовознавства?
- Власні та загальні назви: що переважає – семантика чи граматика?
- Істота та неістота у сприйнятті носіїв української та польської мов.
- Конкретні, абстрактні, збірні, речовинні, одиничні іменники: семантичні особливості та граматичне оформлення.
- Чим спричинено розбіжності у виділенні лексико-граматичних розрядів прикметників?
- Лексико-синтаксичні розряди прислівників: як співвідносяться зміст і форма?

Опорні поняття: лексико-граматична категорія; іменні частини мови; іменники власні та загальні; істота, неістота; конкретні, абстрактні, збірні, речовинні, одиничні іменники; основний лексико-граматичний розряд; якісні, відносні, присвійні прикметники; проміжний лексико-граматичний розряд; відносно-якісні, відносно-присвійні прикметники; означальні прислівники; обставинні прислівники

Моя творча лабораторія

Література до теми

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Лінгвістичні задачі

1. Доведіть належність іменників до лексико-граматичної категорії власних або загальних: зірка, захід, Zachód, каменяр, Droga Mleczna, słowik, Мар'ян, dziekan, ківі, iPhone'a, Ампер.

2. Визначте відношення іменників української мови до лексико-граматичної категорії істот або неістот. Доведіть свою думку.

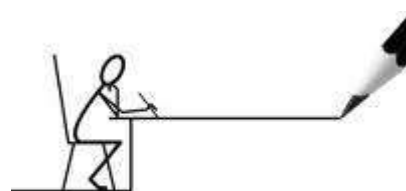
Пророк, світ, супутник, амеба, дерево, букініст, професор, лялька, знання, народ, молодь, космонавт, життя, трава, колода.

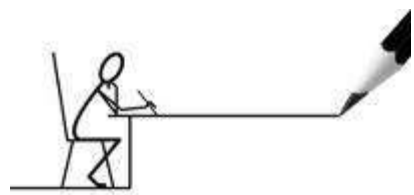
3. Обґрунтувати неможливість вияву категорії роду у іменників групи *pluralia tantum*:

spodnie, sanki, pożyczki, вершки, ясла, джунглі, гордоші, вила, ворота, гроші, drzwi і под.

Термінологічний словник

Налаштування навігації

1. Підготуватися до дискусії з теми "Граматичні категорії в українській мові": створити список літератури, дібрати приклади для ілюстрації думок, міркувань, висновків.
2. Укласти список літератури.
3. Запропонувати евристичне питання.
4. Використавши дібраний ілюстративний матеріал, скласти лінгвістичну задачу.

Граматичні категорії в слов'янських мовах

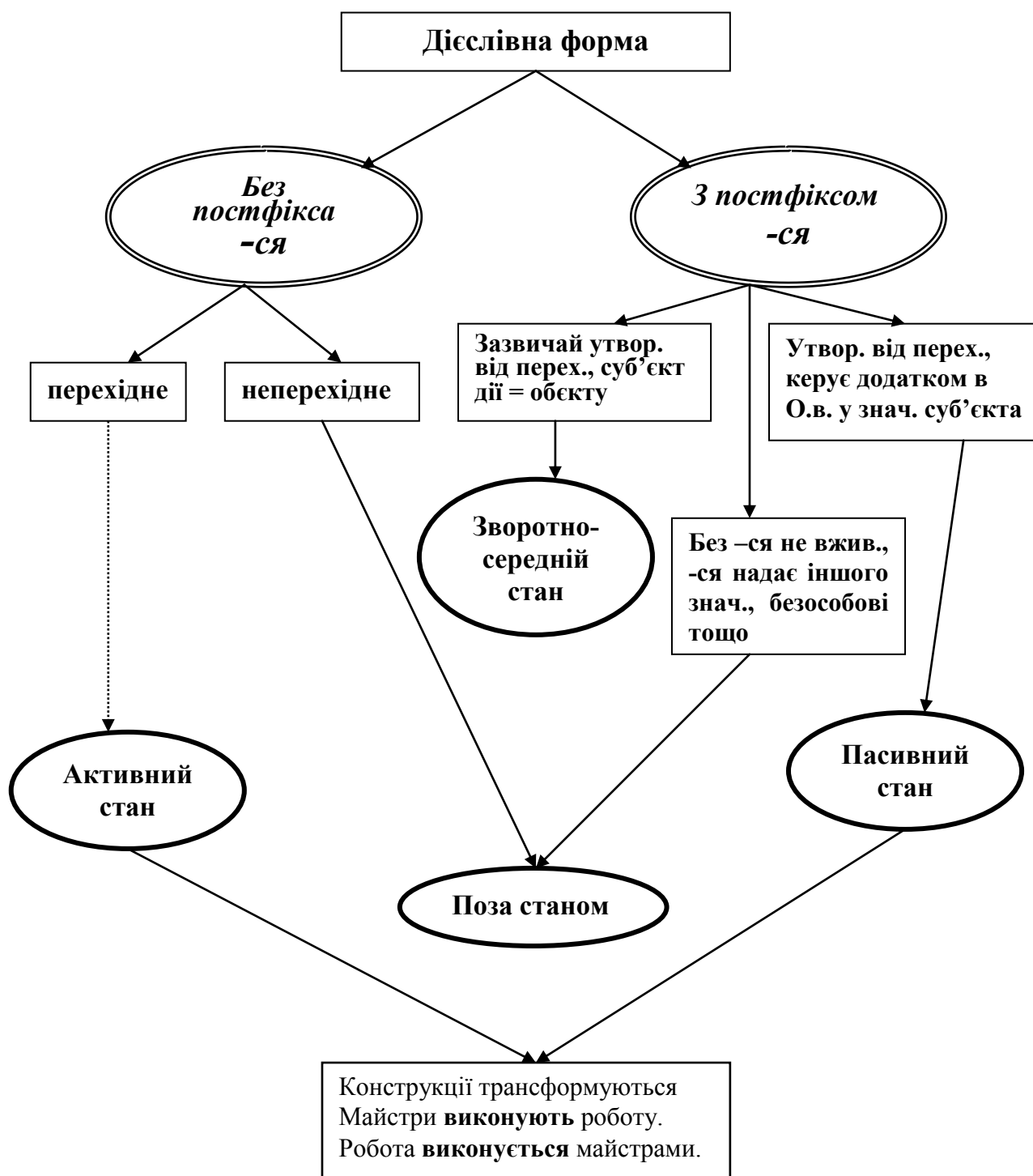
Евристичні питання

- Зумовленість граничних категорій специфікою "бачення світу" носіїв мови.
- Граматичні категорії, спільні для різних частин мови та специфічні граматичні категорії.
- Відмінок, рід, число як категорії іменних частин мови: сутність, специфіка, формальне вираження.
- Особа: займенниковий і дієслівний зміст граматичної категорії.
- Вид: проблеми становлення.
- Перехідність: граматична чи лексико-граматична категорія?
- Переваги та вади трьохстанової та двохстанової систем (на прикладі української Рис.2).
- Об'єктивна та суб'єктивна модальність: граматичні можливості вираження.

Опорні поняття: специфічні граматичні категорії, "наскрізні" граматичні категорії, рід, число, відмінок, особа, ступінь порівняння, вид, стан, спосіб, час, перехідність, пряма перехідність, непряма перехідність, аспектологія, видова кореляція, видова пара, видовий ланцюжок, одновидові дієслова, двовидові дієслова, парадигма дієслова в широкому та вузькому розумінні, формотворні засоби, родові закінчення, особові закінчення, активні конструкції, пасивні конструкції, активні й пасивні дієприкметники, модальність.

Алгоритм визначення стану дієслова за трьохстановою системою

Моя творча лабораторія

Література до теми

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Креативні ідеї

Лінгвістичні задачі

1. Наведіть приклади видових пар дієслів, які утворюються типовими способами.

2. Проілюструйте особливості вияву категорії виду в одновидових дієслів.

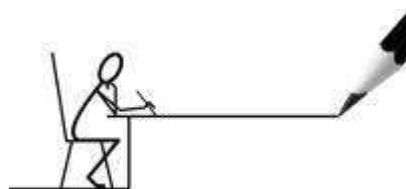
Аргументуйте свою думку.

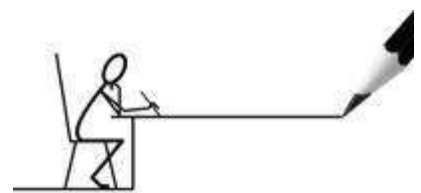
Móc, musieć, siedzieć, wiedzieć, pracować, studiować, stać.

3. Двовидові дієслова (наприклад, веліти, женити, телеграфувати) є позасистемними елементами категорії виду. Чому? Аргументуйте свої висновки.

Термінологічний словник

Налаштування навігації

1. Підготуватися до дискусії з теми " Синтаксичний рівень мовної системи ": створити список літератури, дібрати приклади для ілюстрації думок, міркувань, висновків.
2. Укласти список літератури.
3. Запропонувати евристичне питання.
4. Використавши дібраний ілюстративний матеріал, скласти лінгвістичну задачу.

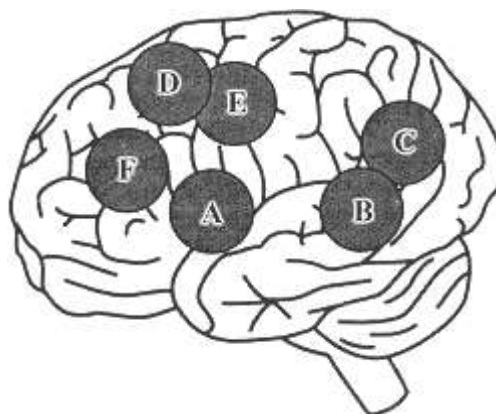
Синтаксичний рівень мовної системи

Евристичні питання

- Синтаксема як суперзнак.
- Способи зв'язку як граматичні категорії словосполучення.
- Параметри класифікації речення: зв'язок між мисленням та мовою.
- Синтаксична модель та синтаксична формула: відображення індивідуального у загальному.
- Пунктуація й інтонація.

Опорні поняття: синтаксема, словосполучення, речення, складне синтаксичне ціле, узгодження, керування, прилягання, різновиди речень за комунікативною метою, стверджувальні речення, предикативність, монопредикативність, поліпредикативність, напівпредикативність, семантична цілісність, інтонаційна завершеність, морфологічна організація речення, заперечні речення, предикативний центр, предикативна частина, головні члени речення, другорядні члени речення, однорідні члени речення, блок однорідності, відокремлені члени речення, поширене речення, непоширене речення, просте речення, складне речення, ускладнене речення, вставні елементи, вставлені елементи, тип речення, модель речення, складна синтаксична конструкція, складне синтаксичне ціле, абзац, підрядність, супідрядність, однорідна супідрядність, неоднорідна супідрядність, сурядність, безсполучниковий зв'язок, система розділових знаків, принципи пунктуації, монологічне мовлення, діалогічне мовлення.

Моя творча лабораторія

Література до теми

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Креативні ідеї

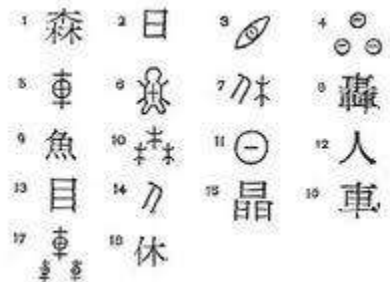

Лінгвістичні задачі

1. Знайдіть спосіб продемонструвати, що слово-речення “Chodźmy!” може існувати у всіх різновидах за комунікативною метою.

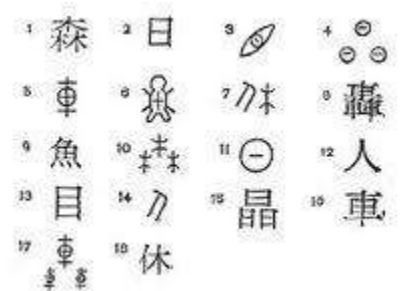
2. Який спосіб граматичного зв'язку формує словосполучення: кава по-віденськи, спідниця гофре, крикливий какаду, збираюся відпочити, брати участь, крок за кроком.

3. Які параметри речення можна визначити за схемою?

[... іменник], (який ...).

5. Які параметри речення можна визначити за схемою?

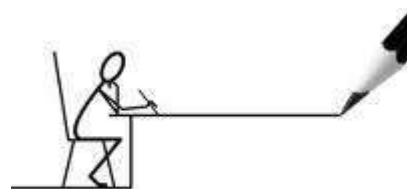
[... дієслово], (що ...).

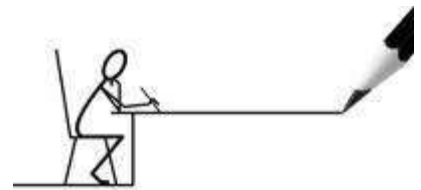

5. Які параметри речення можна визначити за схемою?

[] : [], [] .

Термінологічний словник

Налаштування навігації

1. Підготуватися до дискусії з теми "Мова як комунікативний код": створити список літератури, дібрати приклади для ілюстрації думок, міркувань, висновків.
2. Укласти список літератури.
3. Запропонувати евристичне питання.
4. Використавши дібраний ілюстративний матеріал, скласти лінгвістичну задачу.

Мова і суспільство

Евристичні питання

- Мова і суспільство чи мова vs суспільство?
- Соціолінгвістика: мовознавство vs соціологія?
- Мета, предмет, об'єкт і завдання соціолінгвістики.
- Мова й етнос: чи може формуватися етнос без власної мови?.
- Державна й офіційна мова: спільне та відмінне.
- Мовна ситуація: кількісні, якісні та оцінні критерії. Мовна ситуація в Україні.
- Мова і політика // політика стосовно мови // мова політики .
- Кому і навіщо потрібна інтерлінгвістика?

Опорні поняття: мовна функція, функції різних мовних одиниць, етнос, народ, нація, етнічна група, державна мова, мовна ситуація, диглосія, білінгвізм, суржик, інтерференція мов, мова міжнародного спілкування, зональна (ареальна) мова.

Моя творча лабораторія

Література до теми

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

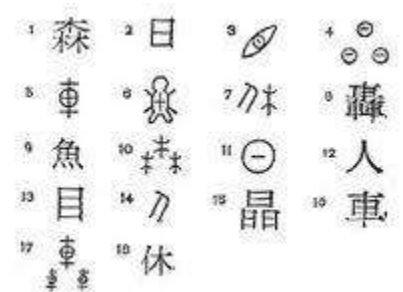

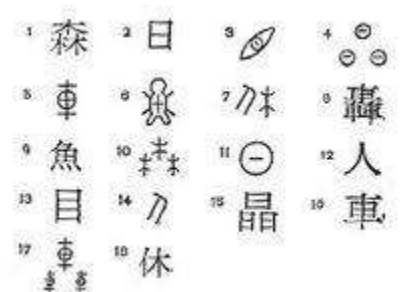

Лінгвістичні задачі

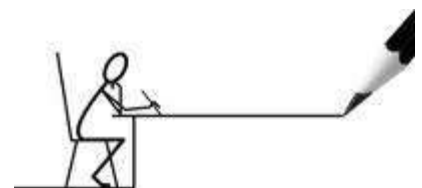
1. *Змоделюйте систему функцій державної, офіційної, ареальної та міжнародної мов..*

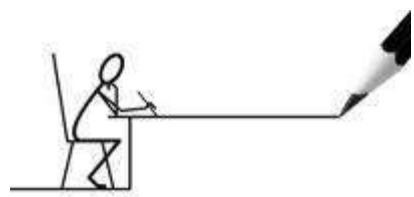

2. *Функціонування державної мови та мов національних меншин в Україні – це явище білінгвізму чи диглосії?*

Термінологічний словник

Налаштування навігації

1. Підготуватися до дискусії з теми "Мова в комунікаційному дискурсі": створити список літератури, дібрати приклади для ілюстрації думок, міркувань, висновків.
2. Укласти список літератури.
3. Запропонувати евристичне питання.
4. Використавши дібраний ілюстративний матеріал, скласти лінгвістичну задачу.

Мова в комунікаційному дискурсі

Евристичні питання

- Комунікація та спілкування: об'єм понять.
- Комунікація без мови: можливо чи неможливо?
- Мова без комунікації: можливо чи неможливо?
- Мова для комунікації: знаряддя, інструмент, засіб, спосіб?
- Адресант і адресат як суб'єкти комунікативного акту.
- Модель комунікації (рис. 3, 4, 5).

Опорні поняття: комунікація, спілкування, комунікант, комунікативний акт, адресант, адресат, комунікативна ситуація, засіб комунікації, мовний код, невербальні засоби спілкування, кодування, декодування, комунікативний шум, модель комунікації, діалог, монолог, стратегія спілкування, інформація, інформаційний потік, теорія комунікації, текст, дискурс, теорія мовленнєвих актів, комунікативна взаємодія, комунікативна лінгвістика, паралінгвістика.

Рис. 3. Модель комунікативного акту Р. Якобсона

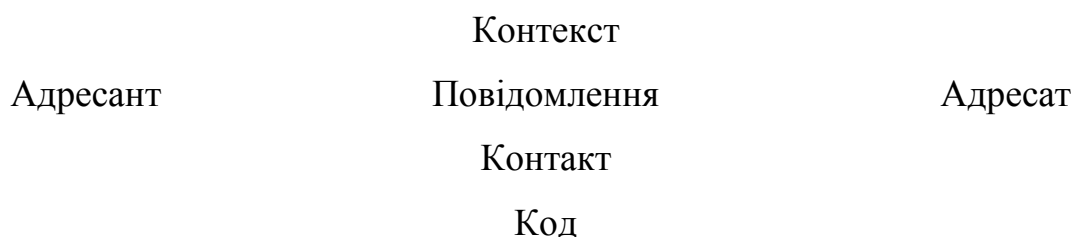

Рис. 4. Модель художньої комунікації Ю. Лотмана (за Г. Почепцовим)

Рис. 5. Модель мовленнєвого акту І. Шевченко

Моя творча лабораторія

Література до теми:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Креативні ідеї

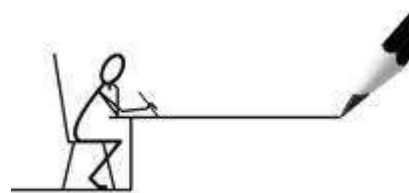

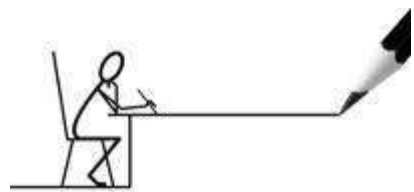

1 森	2 日	3 	4
5 車	6 	7 	8 藏
9 魚	10 	11 	12 人
13 目	14 	15 晶	16 車
17 	18 休		

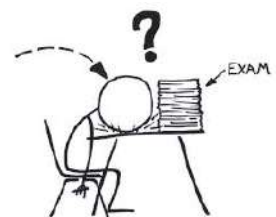
Термінологічний словник

Налаштування навігації

**Якісно готуй екзаменаційний
проєкт та успішно складай екзамен!
Ні пуху ні пера!!!**

Модуль 2.

Історія мовознавства. Проблеми лінгвометодології

Досягнення античного мовознавства

1. Формування граматичних традицій:
 - ✓ індійська традиція і граматики Паніні;
 - ✓ грецька традиція від Платона та Аристотеля до стоїків.
2. Опис частин мови та розвиток граматичної теорії:
 - ✓ 8 частин мови у греків від Аристотеля до стоїків;
 - ✓ уявлення про граматичні категорії;
 - ✓ логіка і граматики;
 - ✓ поширення грецьких ідей у римлян (Варрон, Прісціан, Елій Донат).
3. Риторика і стилістика в античній науці:
 - ✓ екстралінгвістичний вплив на розуміння риторики та стилістики;
 - ✓ аналіз структури мовлення, засобів виразності, жанрів промов (судова, урочиста, політична) з урахуванням ідей Цицерона.

Основні поняття: античність, мовознавство, граматики, філологія, мова, Паніні, Веди, сутра, логіка, Платон, Аристотель, стоїки, частини словесного викладу (частини мови), красномовство, стилістика, природність мови, мова, логіка і мислення.

Література до теми:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Моя творча лабораторія

Роздуми з приводу...

Цитатник

Глосатор персоналій

Налаштування навігації

1. Сформуй список літератури з теми та заповни цитатник.
2. Опрацюй систему термінів з теми та запиши визначення в словник.
3. В глосаторі персоналій представ інформацію стосовно провідних постатей цього періоду.
4. Законспектуй **власні** креативні ідеї.

Досягнення східного мовознавства

1. Збереження чистоти арабської мови:
 - ✓ проблема впливу на арабську перської, арамейської, грецької та інших мов після розширення держави та включення нових народів;
 - ✓ фіксація "правильної" мови (фусха) на основі поезії бедуїнів і Корана.
2. Запис і тлумачення Корана:
 - ✓ потреба глибокого лінгвістичного аналізу коранічного тексту;
 - ✓ Абу Бішр Амр ібн Усман аль-Басрі, або **Сібавейхі** та питання лінгвістики в його «Аль-Кітаб»;
 - ✓ Абу Абд ар-Рахман аль-Халіль ібн Ахмад ібн Амр ібн Тамман аль-Фарагіді аль-Азді аль-Яхмаді, або **аль-Фарагіді** та його «Кітаб Аль-Айн»;
 - ✓ Аль-Файрузабаді, або **Фірузабаді** та його «Аль-Камус аль-Мухіт».
3. Протистояння наукових шкіл Басра vs Куфа: різні підходи до опису мови.
4. Проблема метамови науки: як арабську – мову релігії та поезії – зробити мовою науки?
5. Махмуд аль-Кашгарі – видатний тюркський філолог Караханідської держави та його «Диван лугат ат-тюрк» (праця арабською мовою):
 - ✓ перший в історії лінгвістики порівняльний аналіз тюркських діалектів;
 - ✓ словник з понад 7500 слів та виразів, що супроводжуються прикладами та тлумаченнями;
 - ✓ геолінгвістична карта тюркського світу.

Основні поняття: Арабський халіфат, Басра, Куфа, Багдад, Коран, таджвід (правила читання Корана), тафсір (тлумачення Корана), лусн (чистота та правильність мовлення), Сібавейхі, аль-Фарагіді, Фірузабаді, лексикографія,

трьохприголосний корінь, Махмуд аль-Кашгарі, Караханідська держава, тюркські мови, порівняльний метод.

Література до теми:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Моя творча лабораторія

Роздуми з приводу...

Цитатник

Глосатор персоналій

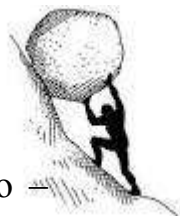

Налаштування навігації

1. Сформуй список літератури з теми та заповни цитатник.
2. Опрацюй систему термінів з теми та запиши визначення в словник.
3. В глосаторі персоналій представ інформацію стосовно провідних постатей цього періоду.
4. Законспектуй **власні** креативні ідеї.

Граматика Пор-Рояля

- 1.«Grammaire générale et raisonnée de Port-Royal» А. Арно та К. Лансло – одна з найважливіших праць в історії мовознавства.
 - ✓ філософія Декарта в розумінні янсеністів у відображенні «Граматики...»;
 - ✓ мова як відображення структури мислення.
- 2.Основні ідеї та принципи:
 - ✓ універсальність мови;
 - ✓ граматика описує не тільки структуру мови, а насамперед структуру мислення;
 - ✓ класифікація частин мови на основі логічного принципу;
 - ✓ мисленнєва діяльність як основа мови.
- 3.Значення та вплив ідей А. Арно та К. Лансло:
 - ✓ розвиток раціоналістської традиції (В. фон Гумбольдт і А. Шлейхер);
 - ✓ предтеча ідей генеративізму Н. Чомські;
 - ✓ через бачення зв'язку мови з логікою та свідомістю праця важлива для філософії та психолінгвістики.

Основні поняття: Пор-Рояль, А. Арно і К. Лансло, янсенізм, Р. Декарт, раціоналізм, універсальна граматика, логіка, мислення, судження, структура мови, структура розуму, логічний аналіз, природна мова, когнітивна структура, раціоналістська традиція.

Література до теми:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Моя творча лабораторія

Роздуми з приводу...

Цитатник

Глосатор персоналій

Налаштування навігації

1. Сформуй список літератури з теми та заповни цитатник.
2. Опрацюй систему термінів з теми та запиши визначення в словник.
3. В глосаторі персоналій представ інформацію стосовно провідних постатей цього періоду.
4. Законспектуй **власні** креативні ідеї.

Розвиток лінгвістичної компаративістики до молодограматизму

1. Переклад давньоіндійських «Вед» на європейські мови – тригер для формування порівняльно-історичного мовознавства:
 - ✓ ведичний санскрит як основа для порівняння;
 - ✓ виникнення германістики – Я. Грімм;
 - ✓ виникнення славістики – Й. Добровський, Ф. Міклошич, О. Остенек (Востоков).
2. Санскрит і порівняльна граматики Ф. Боппа:
3. Порівняльно-історичне мовознавство без санскриту – Р. Раск.
4. Лінгвістична концепція А. Шлейхера.
5. Логіко-граматичний напрям у компаративістиці – К. Беккер, Ф. Буслаєв.
6. Психологічний напрям у компаративістиці – Г. Штейнталь, О. Потебня.

Основні поняття: періоди розвитку компаративістики, підхід порівняння, принцип історизму, діяхронія, санскрит, індоєвропейська сім'я мов, генеалогічне дерево мов, генеалогічна класифікація мов, германістика, романістика, славістика, лінгвістичний напрям, лінгвістична школа.

Література до теми:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Моя творча лабораторія

Роздуми з приводу...

Цитатник

Глосатор персоналій

Налаштування навігації

1. Сформуй список літератури з теми та заповни цитатник.
2. Опрацюй систему термінів з теми та запиши визначення в словник.
3. В глосаторі персоналій представ інформацію стосовно провідних постатей цього періоду.
4. Законспектуй **власні** креативні ідеї.

Філософія мови В. фон Гумбольдта
Friedrich Wilhelm Christian Karl Ferdinand Freiherr von Humboldt
1767–1835

1. Постать В. фон Гумбольдта в історії мовознавства:
 - ✓ державна та суспільна діяльність;
 - ✓ літературна творчість;
 - ✓ філософсько-лінгвістичні ідеї.
2. Передмова «Про відмінності в будові людських мов та їх вплив на духовний розвиток людства» до монографії «Про мову каві на острові Ява» (1848).
3. Принципи філософії мови:
 - ✓ мова як діяльність;
 - ✓ мова – дух народу;
 - ✓ форми мови;
 - ✓ типологічна класифікація мов.
4. Структура та розвиток мовознавства після В. фон Гумбольдта.
Гумбольдтіанство та неогумбольдтіанство.

Основні поняття: філософська база лінгвістики, філософія мови, розвиток мови, активність мови, єдність мови і мислення, національна природа мови, загальнонародне мовне мислення, мовна свідомість, зовнішня форма, внутрішня форма, стійкість мови, типи мов, типологічна класифікація мов, кореневі мови, аглютинуючі мови, полісинтетичні мови, флективні мови.

Література до теми:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Моя творча лабораторія

Роздуми з приводу...

Цитатник

Глосатор персоналій

Налаштування навігації

1. Сформуй список літератури з теми та заповни цитатник.
2. Опрацюй систему термінів з теми та запиши визначення в словник.
3. В глосаторі персоналій представ інформацію стосовно провідних постатей цього періоду.
4. Законспектуй **власні** креативні ідеї.

Молодограматики і молодогограматизм

1. Криза компаративістики та маніфест молодогограматиків:

- ✓ вступ до «Морфологічних досліджень» К. Бругмана і Г. Остгофа;
- ✓ junggrammatiker та die jungste Richtung – неспішний жарт Ф. Царнке;
- ✓ «Принципи історії мови» Г. Пауля;
- ✓ Лейпцигська лінгвістична школа (К. Бругман, Г. Остгоф, Г. Пауль, Б. Дельбрюк, А. Лескін).

2. Теоретичні розробки молодогограматиків:

- ✓ мовець і узус;
- ✓ діалектологія та лінгвогеографія;
- ✓ фонетичні закони;
- ✓ асоціація уявлень і закон аналогії;
- ✓ учення про зміни в семантиці слова;
- ✓ атомізм.

3. Вплив молодогограматизму на подальший розвиток компаративістики.

Основні поняття: другий період розвитку компаративістики, історизм і психологізм як основоположні принципи молодогограматизму, діахронія та синхронія, мовець, узус, норма, емпіризм, атомізм, говірки як прояв «живої» мови, лінгвогеографія, фонетичний закон, матеріальний характер фонетичного закону, регулярність фонетичних змін, закон аналогії, активний характер мовленнєвої діяльності, роль узуального й оказіонального в семантичних змінах.

Література до теми:

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Моя творча лабораторія

Роздуми з приводу...

Цитатник

Глосатор персоналій

Налаштування навігації

1. Сформулюй список літератури з теми та заповни цитатник.
2. Опрацюй систему термінів з теми та запиши визначення в словник.
3. В глосаторі персоналій представ інформацію стосовно провідних постатей цього періоду.
4. Законспектуй **власні** креативні ідеї.

Неограматизм і соціологія мови

1. Розвиток мовознавства як подолання ідей молодогограматиків.
2. Основні ідеї Я. Бодуена де Куртене.
 - 2.1. Мова і суспільство, внутрішня та зовнішня історія мови.
 - 2.2. Співвідношення статичної й динамічної мови.
 - 2.3. Системний характер мови як абстракція від індивідуального мовлення.
3. Теорія граматики П. Фортунатова.
 - 3.1. Історичний розвиток мови.
 - 3.2. Знаковий характер мови.
 - 3.3. Вчення про граматичну форму.
4. Соціологічний напрям у європейському мовознавстві. П. Лафарг, К. Фосслер.

Основні поняття: лінгвістичний напрям, лінгвістична школа, компаративістика, неограматизм, статика й динаміка у мові, історія мови, суспільний характер мови, розвиток мови, мовний знак, граматична форма, граматичне значення, граматична категорія.

Моя творча лабораторія

Роздуми з приводу...

Цитатник

Глосатор персоналій

Налаштування навігації

1. Сформулюй список літератури з теми та заповни цитатник.
2. Опрацюй систему термінів з теми та запиши визначення в словник.
3. В глосаторі персоналій представ інформацію стосовно провідних постатей цього періоду.
4. Законспектуй **власні** креативні ідеї.

**Фердинанд де Соссюр – основоположник
структуралізму в мовознавстві
Ferdinand de Saussure 1857–1913**

1. Життєвий і науковий шлях Ф. де Соссюра.
2. Антиномії як одиниці вивчення мови Ф. де Соссюром.
 - 1.1. Антиномія мови та мовлення.
 - 1.2. Антиномія синхронії та діяхронії.
 - 1.3. Антиномія внутрішньої та зовнішньої лінгвістики.
3. Мовний знак і мовна значущість у концепції Ф. де Соссюра.
4. Структуралізм: спільні характерні ознаки, напрямки та школи.

Основні поняття: антиномія, системні відношення у мові, синхронія, діяхронія, молодограматизм, позначувальне й позначене, значущість знака, структуралізм, дескриптивізм, глосематика, функціональна лінгвістика.

Моя творча лабораторія

Роздуми з приводу...

Цитатник

Глосатор персоналій

Налаштування навігації

1. Сформує список літератури з теми та заповни цитатник.
2. Опрацює систему термінів з теми та запише визначення в словник.
3. В глосаторі персоналій представ інформацію стосовно провідних постатей цього періоду.
4. Законспектує **власні** креативні ідеї.

Історія вітчизняного мовознавства

1. Вітчизняне мовознавство до XVIII ст.
 - 1.1. Давньоруське мовознавство.
 - 1.2. Українська лексикографія XV – XVII ст.
 - 1.3. Граматичні погляди Лаврентія Зизанія та Мелетія Смотрицького.
2. Вітчизняне мовознавство XIX ст. О. О. Потебня та Харківська лінгвістична школа.
3. Лінгвістичні погляди А. Ю. Кримського.

Основні поняття: глосарій, тлумачний словник, тезаурус, нормативна граматики, лексичне значення слова, мова і нація, україністика, психологічне мовознавство.

Моя творча лабораторія

Роздуми з приводу...

Цитатник

Глосатор персоналій

Налаштування навігації

1. Сформуй список літератури з теми та заповни цитатник.
2. Опрацюй систему термінів з теми та запиши визначення в словник.
3. В глосаторі персоналій представ інформацію стосовно провідних постатей цього періоду.
4. Законспектуй **власні** креативні ідеї.

Історія польського мовознавства

1. Від перших спроб систематизації граматики до сучасної наукової лінгвістики.
2. XVIII ст. – епоха Просвітництва та перших граматик:
 - ✓ вплив латини на розвиток польської лінгвістики;
 - ✓ Onufry Korczyński – “Gramatyka dla szkół narodowych” (1785) – польськомовна граматика для шкільної освіти;
 - ✓ утвердження польської як мови адміністрування, школи та науки в умовах германізації та русифікації.
3. XIX ст. – народна мова та діалектологія:
 - ✓ в умовах фактичної відсутності держави (окупація) мова стала головною ознакою польської ідентичності;
 - ✓ розуміння важливої ролі польської народної мови, діалектів, фольклору;
 - ✓ Samuel Bogumił Linde – “Słownik języka polskiego” (1807–1814) як перший великий словник польської;
 - ✓ Jan Baudouin de Courtenay та його значення для Польщі та польської мови.
4. XX ст. – професіоналізація лінгвістів та структурне мовознавство:
 - ✓ міжвоєнний період – вплив структуралізму, зокрема функціональної лінгвістики Празької школи; Mikołaj Kruszewski – теорія морфології, психологічні основи мови; Tadeusz Milewski – типологія мов, славістика;
 - ✓ післявоєнний період (1945–1989) – орієнтованість на прикладну лінгвістику, соціолінгвістику, лексикографію; Zdzisław Stieber – діалектологія, фонетика, Witold Doroszewski – соціолінгвістика, мовна норма, практична лексикографія, Andrzej Markowski – норма та культура польської мови.
 - ✓ створення кафедр, лінгвістичних журналів, академічних інститутів;

5. ХХІ ст. – актуальні тенденції в лінгвістичних дослідженнях:

- ✓ активний розвиток корпусної лінгвістики, наприклад, Narodowy Korpus Języka Polskiego; Grzegorz Kondrak – комп'ютерна лінгвістика;
- ✓ інтердисциплінарність – когнітивна лінгвістика (Renata Grzegorzczukowa – когнітивна семантика, синтаксис), етнолінгвістика (Jerzy Bartmiński – етнолінгвістика, концептуалізація мови), психолінгвістика, дискурсаналіз (Stanisław Gajda – прагматика, теорія тексту);
- ✓ типологія мов і мовні універсалиї (Anna Wierzbicka – семантика, універсалиї мови);
- ✓ вплив англійської та проблеми збереження діалектів.

Основні поняття: Просвітництво, кодифікація мови, норма, нормативність, граматики, національна школа, Романтизм, фольклор, діалект, лексикографія, історична граматики, структуралізм, фонологія, морфологія, типологія мов, прикладна лінгвістика, соціолінгвістика, корпусна лінгвістика, комп'ютерна лінгвістика, когнітивістика, психолінгвістика, комунікація, багатомовність, європейська інтеграція.

Моя творча лабораторія

Роздуми з приводу...

Цитатник

Глосатор персоналій

Налаштування навігації

1. Сформуй список літератури з теми та заповни цитатник.
2. Опрацюй систему термінів з теми та запиши визначення в словник.
3. В глосаторі персоналій представ інформацію стосовно провідних постатей цього періоду.
4. Законспектуй **власні** креативні ідеї.

Структурна лінгвістика XX ст.

1. Ф. де Соссюр і засади структуралізму.
2. Функціональна лінгвістика Празької школи. В. Матезіус. Р. Якобсон, М. Трубецький, С. Карцевський, Б. Гавранек, В. Скалічка.
3. Американський структуралізм:
 - ✓ декриптивізм – Leonard Bloomfield, Edward Sapir;
 - ✓ етнолінгвістика – Benjamin Lee Whorf і лінгвістичний релятивізм.
4. Копенгагенський структуралізм, або глосематика. Л. Єльмслев, В. Брьондаль, Г. Ульдалль.
5. Математична й інженерна лінгвістика.

Основні поняття: структуралізм, мовний знак, мовне значення білатералізм і унілатералізм, синхронія, функція мови, фонологія, функціональна стилістика, дескриптивізм, металінгвістика, мікролінгвістика, метод безпосередніх складників, етнолінгвістика, глосематика, «чисте відношення», фігура мови, кореляція, реляція, машинний переклад, математичні методи, статистичні методи.

Моя творча лабораторія

Роздуми з приводу...

Цитатник

Глосатор персоналій

Налаштування навігації

1. Сформулюй список літератури з теми та заповни цитатник.
2. Опрацюй систему термінів з теми та запиши визначення в словник.
3. В глосаторі персоналій представ інформацію стосовно провідних постатей цього періоду.
4. Законспектуй **власні** креативні ідеї.

Актуальні проблеми лінгвістики XXI ст.

1. Документальна фіксація та збереження мов:

- ✓ польові описи та створення архівів усної спадщини для мов під загрозою зникнення – К. David Harrison (Йель), Nicholas Evans (Австралія);
- ✓ ком'юніті-орієнтовані проєкти для залучення мовців до соціолінгвістичних розвідок і розробку специфічних освітніх програм – Leanne Hinton (Каліфорнійський університет).

2. Лінгвістика в інтеграції з технологіями:

- ✓ удосконалення III: NLP, машинний переклад, розпізнавання мовлення, семантичний аналіз насамперед для міноритарних і низькодокументованих мов – Christopher Manning (Стенфорд).
- ✓ big data та корпуси, створення й аналіз мультимовних корпусів, автоматичне вилучення смислів з текстів – Dan Jurafsky (Стенфорд)
- ✓ алгоритмічна упередженість, конфіденційність даних про користувача, «чорні ящики» нейромереж – Emily Bender (Вашінгтон).

3. Когнітивна та нейролінгвістика:

- ✓ мовний інтерфейс (syntax \ semantics / pragmatics);
- ✓ когнітивні переваги та вади білінгвізму та мультимовності, нейронні механізми перемикання кодів – Steven Pinker (Гарвард), Angela Friederici (Макс-Планк).
- ✓ іммерсивні технології та мовленнєві тренажери у віртуальній реальності для відновлення мовлення після травм – Lila Gleitman (Пенсильванія).

4. Соціально-політичні аспекти мови:

- ✓ регулювання мовного різноманіття та статус мов у багатонаціональних країнах і ЄС – Norma R. Piñón (Техас), Anna De Fina (Гранадський університет);

мова соцмереж, меметика, «мова онлайн-активізму», конструювання етнічних і соціальних меж у мовній практиці – Michele Zappavigna (Сідней).

5. Типологія мов і пошук універсалій:

- ✓ пошук та опис нових граматичних явищ у малодосліджених мовах;
- ✓ перевірка гіпотез про мовні універсалії на big data – World Atlas of Language Structures by Matthew S. Dryer (Дейтон), Bernd Heine (Гетінген);
- ✓ генеративні vs функціональні парадигми: дискусії про ролі вроджених «універсальних граматик» і вплив комунікативних чинників – Eleanor Rosch (Каліфонійський університет).

6. Прикладна лінгвістика й освіта:

- ✓ інтеграція цифрових ресурсів і корпусних досліджень у методи навчання мов – Diane Larsen-Freeman (Масачусетс), Rod Ellis (Ситара);
- ✓ створення валідних і нечутливих до культурного бекграунду оцінок для мовної діагностики – Anita L. Harris (Кардинал Стріт);
- ✓ інноваційні підходи до корекції дислексії, афазії та ін. у мовній терапії.

Основні поняття: мовний архів, цифровий архів, польовий корпус, ком'юніті-орієнтованість, мовна репатріація, машинний переклад, семантична представленість, трансформери, low-resource NLP, етика ШІ, синтаксис–семантика, нейронні кореляти мови, білінгвізм, приплив та витік мов, нейропластичність, віртуальна реальність в терапії, мовна політика, мовні права, дискримінація за мовною ознакою, онлайн-дискурс, мовна ідентичність, меметика, мовні універсалії, статистична типологія, конвергенція / дивергенція, ML-орієнтований аналіз, CLIL, мовна терапія.

Моя творча лабораторія

Роздуми з приводу...

Цитатник

Глосатор персоналій

Налаштування навігації

1. Сформулюй список літератури з теми та заповни цитатник.
2. Опрацюй систему термінів з теми та запиши визначення в словник.
3. В глосаторі персоналій представ інформацію стосовно провідних постатей цього періоду.
4. Законспектуй **власні** креативні ідеї.

Методи лінгвістичних досліджень

1. Поняття про лінгвістичний метод, методику і прийом.
2. Описовий метод.
3. Лінгвогенетичні методи: історичний і порівняльно-історичний.
4. Зіставний метод.
5. Типологічний метод.
6. Структурні методи.
7. Експериментальні методи в мовознавстві: асоціативні експерименти, анкетування, соціолінгвістичне інтерв'ю, моделювання.
8. Інноваційні методи лінгвістичних досліджень: корпусний, когнітивний, дискурсивний аналіз.

Основні поняття: науковий метод, методика, прийом, індукція, дедукція, зовнішня та внутрішня інтерпретація, реконструкція, архетип, відносна хронологія, глотохронологія, мовна типологія, мовні універсалії, дистрибутивний аналіз, методика безпосередніх складників, компонентний аналіз, статистична методика, корпусний метод, когнітивний метод, дискурсивний аналіз.

Моя творча лабораторія

Роздуми з приводу...

Цитатник

Глосатор персоналій

Налаштування навігації

За алгоритмом підготуй заліковий проєкт.

Успіхів на заліку!

Тематика рефератів

1. Історія мовознавства

1. Етапи становлення сучасного мовознавства.
2. Мовознавство стародавнього Сходу.
3. Античне мовознавство.
4. Мовознавство у Арабському Халіфаті.
5. Мовознавство доби Ренесансу.
6. Нормативні граматики.
7. Виникнення компаративістики.
8. Натуралізм у мовознавстві.
9. Філософія мови В. фон Гумбольдта.
10. Від раціоналістичної граматики К. Арно та А. Лансло до логіко-граматичного мовознавства XIX ст.
11. Психологічна лінгвістика.
12. Молодограматизм.
13. Формально-граматичне мовознавство.
14. Давньоруське мовознавство.
15. Мовознавство у слов'ян в XV – XVIII ст.
16. Вітчизняне мовознавство у XIX ст.
17. А.Ю. Кримський-україніст.
18. Етнолінгвістика.
19. Глосематика – “алгебра мови”.
20. Фонологічне вчення Празького гуртка.
21. Структуралізм у лінгвістиці.
22. Інтерлінгвістика як галузь мовознавства.
23. Соціолінгвістика як галузь мовознавства.

2. Теорія та методи мовознавства.

1. Знакова природа мови.
2. Структура та класифікація мовних знаків.
3. Мова як система.
4. Будова мовної системи.
5. Індоевропейська сім'я мов.
6. Типологічна класифікація мов.
7. Теорії походження мови.
8. Функції мови.
9. Мова, етнос і культура.
10. Мовна ситуація як об'єкт вивчення соціолінгвістики.
11. Штучні мови як об'єкт вивчення інтерлінгвістики.
12. Мовна ситуація в Україні.
13. Мова та суспільство.
14. Мова та свідомість.
15. Типи мовних значень.
16. Мова, мовлення та мовленнєва діяльність.
17. Розвиток мови.
18. Таксономічний метод.
19. Функціональний метод.
20. Математична лінгвістика.
21. Типологічний метод.
22. Лінгвогеографія.
23. Соціальна диференціація мови.

Екзаменаційний проєкт «Лінгвістична конференція»

Алгоритм підготовки проєкту

Крок 1. Обери проблему для проєкту з Модуля 1 в розділі «Екзаменаційні питання» на с. 230 цього посібника.

Крок 2. Уклади список і опрацюй літературу.

Крок 3. Підготуй доповідь з обраної проблеми.

Крок 4. Підготуй презентацію доповіді згідно з вимогами до методики наукової презентації.

Крок 5. Відпрацюй хронометраж доповіді з презентацією. Тривалість виступу на симуляції лінгвістичної конференції – 9–10 хв.

Крок 6. Надішли текст доповіді та презентацію на запропонований викладачем месенджер.

Крок 7. Підготуйся до відповідей на запитання з теми своєї доповіді.

Крок 8. Підготуйся ставити запитання всім іншим доповідачам.

Крок 9. Продумай схему рецензування виступів учасників симуляції.

Крок 10. Вивчи систему оцінювання на екзамені (див. таблицю оцінювання екзаменаційного проєкту).

Таблиця оцінювання екзаменаційного проєкту*

№ пор.	Вид роботи	Максимальна кількість балів
1.	Доповідь: повнота представлення проблеми в тексті, уміння виступати, дотримання хронометражу.	40
2.	Презентація: методика виконання та демонстрації.	20
3.	Відповідь на кожне запитання з теми своєї доповіді	3
4.	Запитання до інших доповідачів	3
5.	Рецензія на виступ доповідачів	5

***Сума балів вираховується на основі конкретного результату за кожним видом роботи в діапазоні, передбаченому положенням про оцінювання⁶.**

⁶ Див. силабус освітньої компоненти.

Заліковий проєкт «Наукове есе»

Алгоритм написання залікового есе

Крок 1. Ретельно опрацюй розділ "Методи лінгвістичних досліджень" з теоретичної частини навчального комплексу та інших джерел, чітко зрозумій основні характеристики лінгвістичних методів та прийомів.

Крок 2. Вибери лінгвістичну (не методичну!) працю будь-якого автора (за власним уподобанням) або її фрагмент обсягом 8 – 10 сторінок.

Увага! Матеріалом може слугувати **власна** курсова або дипломна робота з мови (української або іноземної);

Крок 3. Зроби стислий конспект обраного тексту;

Крок 4. Проаналізуй текст, визнач, які лінгвістичні методи, методики та прийоми використав автор.

Крок 5. Аргументовано виклади власні аналітичні міркування.

Крок 6. Оформи роботу у вигляді есе (твір з чітким зазначенням проблем та аргументованим аналізом їх вирішення та висновками).

Увага! Обсяг – не головне. *Краще менше та краще.*

Крок 7. Виступи на заліку.

Наукове есе Тетяни Федун

Для аналізу застосування методів лінгвістичного дослідження обрано статтю Світлани Фіалко "Мовні реалії та проблеми їх перекладу".

Такий вибір зумовлений тим, що порушена автором проблема не є вирішеною, тема актуальна для словесників, корисна для перекладачів, виклад доступний, стаття цікава з погляду використання як загальнонаукових, так і спеціальних методів.

Вивчаючи диференційні ознаки реалій у різних культурах, науковець дійшла висновку, що не всі вони однакові у відповідних мовах, і, дослідивши окремі з них, встановила групи та підгрупи за ознакою належності їх до певної сфери матеріального побуту, духовного життя людини, суспільної діяльності, до світу природи тощо. На основі окремих спостережень (наявність / відсутність еквівалентного словесного відповідника у зіставлених мовах, наприклад, назв свят) формулюються узагальнені положення (реалія – це варіативна категорія, пов'язана з процесом переважно бінарного зіставлення мов на лексичному та фразеологічному рівнях).

Пізнання перекладних реалій в цілісності їх значень передбачає спочатку розчленування цих аналогів-еквівалентів на складові елементи, а потім розгляд кожного з них. застосовуючи загальнонауковий метод аналізу, дослідниця поділяє безеквівалентну лексику на дві групи: 1) власні назви – особові імена, назви установ, організацій, газет, географічні назви; 2) слова-реалії – словесні одиниці, які означають поняття, предмети та ситуації, які не існують у практиці іншомовного колективу (різноманітні предмети побуту, матеріальної, духовної культури, властиві тільки певному народові). Подано також розчленування реалій на власне реалії, історичні, реалії-полічлени, одночлени, фразеологізми. Для узагальнення всіх елементів аналізу запропоновано схему планів виокремлення реалій – структурний та історико-семантичний. Таким чином,

завдяки застосуванню методу синтезу для об'єднання окремих категорій у групи. Така процедура послідовного використання аналізу та синтезу забезпечує об'єктивність дослідження і дає змогу адекватно відобразити умови та динаміку розвитку лінгвальних реалій.

У статті застосовано такі методи лінгвістичних досліджень: описовий, порівняльно-історичний, зіставний, структурний.

Описовий метод дає змогу розглядати зовнішні та внутрішні факти. Дослідниця доводить, що у зв'язку з відсутністю в англійській мові реалій-відповідників з української може формуватися "фальшиве уявлення у читача, коли йдеться про реалію чужого побуту". Так, в оповіданні О. Стороженка "закоханий чорт" вжито лексему *характерник*. Англійською це передається як *a sorcerer, a conjurer, a wizard, an enchanter*. Шляхом транскрипції перекладач Ф. Лансвей зберегла звукову оболонку *kharakternick*, не давши змоги англомовному читачеві зрозуміти семантику транскрибованого слова. Але вибір цього способу буде доречним при перекладі, скажімо, географічних назв, імен людей. Крім такого способу перекладу, дослідниця детально описує ще й інші: калькування, міжмовну транспозицію, комбіновану реномінацію, контекстуальне тлумачення. **Соціологічний** прийом описового методу використано при вивченні історії найменування позначуваної словом реалії. Йдеться про слова, які не мають аналогів у інших мовах через історію виникнення позначуваних ними реалій. Наприклад, *медведиця* ("група жінок, що, переодягнувшись, ходила по селу під час косовиці"), *зелені хлопці* ("опришки"), *підбрехач* ("другий сват у давніх українських весільних обрядах"), *тарниця* ("дерев'яне село гуцулів"); *the Black and Tans* ("чорно-руді" – англійські каральні загони в Ірландії в 1920 – 1923 р.р.), *a priest's hole* ("іст. "нора", пристанище священика; таємна кімната, звичайно в церкві або в замку, де переховувалися католицькі священики в Англії під час переслідування католиків") та ін. у такий спосіб представлена зовнішня інтерпретація.

Описовий метод застосовано при поясненні різних видів перекладу реалій. Коли потрібний високий ступінь експліцитності у процесі перекладу, часто використовують дескриптивну перифразу, чому сприяють контекстно-ситуативні чинники: "Коротко охарактеризувати перифразу можна як описовий зворот, за допомогою якого явище, предмет, особа, реалія називаються не прямо, а описово, через їх характерні риси". Наприклад. Вдалі перифрази: *свячений* – *a consecrated dagger*; *постолы* – *ox-hide footwear*; *полонина* – *a mountain meadow*; *староста* – *the country chief*; *опришок* – *a peasant rebel*; *вип'ємо могоричі* – *we'll seat a bargain with a drink*; *за скриню подбай* – *start thinking about the dowry*; *на покуті* – *in the only corner by an icon*; *коровай* – *a wedding bread*; *оселедець* – *a long forelock*. За допомогою описової перифрази відтворюють семантику часових реалій селянського календаря, наприклад: "Коли це, в тилипівку оце, сидимо з Явдохою, вечеряємо" – "Well, one evening, it was around the fasting time before Christmas, we were having our little dinner with Yavdokha".

Варто зазначити, що автор частково використала **порівняльно-історичний** метод, представляючи походження слова *реалія*. У відносно хронологічному порядку подано етимологію латинського іменника *res, rei* (*предмет, факт, подія*), до якого за аналогією до творення інших прикметників, додався суфікс *al*. У всіх європейських мовах корінь зберігся і слово стало фактично інтернаціоналізмом.

Відповідно до предмета дослідження – переклад – у статті використано **зіставний (типологічний)** метод, щоб встановити відмінності в називанні речей у різних мовах. Посилаючись на думку В. Коптілова, автор аналізованої статті акцентує увагу на словнику носіїв мов, які зіставляються. Наприклад, у Великобританії, як і в нас, є проїзні квитки, а у США їх немає. Отже, для американського варіанту англійської мови наш "проїзний квиток" – реалія, а для британського – ні.

Не менш яскравим прикладом може слугувати лексема "хліб". Її не можна розглядати як реалію у бінарному українсько-російському, українсько-англійському зіставленнях, а от в українсько-ескімоському – інша картина. "ще донедавна хліб був для них екзотикою, чимось рідкісним. Відома історія з перекладом по-ескімоськи молитви "Отче наш", коли слова "хліб наш насущний" ("хліб наш щоденний") виявилися для носіїв цієї мови такими ж дивними, недоречними, як би нам видалися "лососина наша щоденна". Папі Пію XI довелося видати спеціальну буллу, згідно з якою до тексту молитви ескімосів дозволялося ввести саме ці слова – "лососина наша щоденна"". Таким чином, розкриваються конкретні специфічні особливості мов, які важко, а то й неможливо помітити при її "внутрішньому" вивченні, встановлюються спільні закономірності, властиві певним мовам, що дає змогу збагнути лексичний склад людської мови загалом.

Структурний метод використано при аналізі будови реалій мови. Застосовано дистрибутивний аналіз, який дає змогу розглянути слова та сполучення слів, адекватно зрозуміти тільки в певному оточенні, де реалізуються внутрішні властивості понять:

1) реалії-одночлени: укр. вечорниці, крини, нар. денцівка, кобзарювати, валило; англ. a sheriff, a threepence, a maupole (травневе дерево – "стовп, прикрашений квітами, різнобарвними прапорами, довкруги якого танцюють у першу неділю травня у Великобританії") та ін.;

2) реалії-полічлени номінативного характеру: укр. курна-хата, разовий хліб, троїсті музики, братська могила, дзвінкова криниця (назва спеціальної радіопередачі про народну пісню); англ. a banana split, St. Valentine's Day, a Sussex pudding, a ticket day, a toffee apple, a soup-opera, garden seats, a means test man та ін.;

3) реалії-фразеологізми: укр. лоби забрити, коло печі поратися, дбати про скриню, стати під вінець, на панцині бути; англ. to reach the woolsack, to enter at the Stationer's hall та ін.

Отже, використані автором статті загальнонаукові та спеціальні лінгвістичні методи доповнюють один одного та допомагають ефективно дослідити такий феномен, як мовні реалії у перекладах.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ПИТАННЯ

1. Мета, предмет, завдання і місце курсу загального мовознавства в системі лінгвістичних дисциплін.
2. Сучасне мовознавство як результат тривалого розвитку науки про мову. Обумовленість історії розвитку мовознавства історією розвитку суспільства.
3. Історія мовознавства як поглиблення і поширення лінгвістичної теорії, вдосконалення прийомів і методики лінгвістичного аналізу. Основні етапи історії мовознавства.
4. Теорії походження мови.
5. Мова в комунікаційному дискурсі.
6. Мова, мовлення та мовленнєва діяльність.
7. Мовна норма, її історичний характер.
8. Лінгвістична теорія, лінгвістична школа та напрямок.
9. Знаковий характер мови, своєрідність мовного знака.
10. Будова мовного знака.
11. Типи знаків і мовні одиниці.
12. Мова як система систем.
13. Структурні зв'язки між елементами мовної системи. Ієрархічні, синтагматичні та парадигматичні відношення у мові.
14. Основні та проміжні рівні мовної системи.
15. Мовні одиниці, їх будова та класифікація.
16. Мова і суспільство.
17. Мова і мислення.
18. Теорія мовної відносності. Гіпотеза Сепіра – Уорфа.
19. Мова як етнічна ознака. Мова, нація і держава.

20. Мова і культура.
21. Соціолінгвістика та інтерлінгвістика.
22. Поняття мовної ситуації та мовної політики як соціолінгвістичних категорій.
23. Мовна політика та мовна ситуація в Україні.
24. Функції мови.
25. Штучна мова. Відмінність штучної мови від природної. Поняття про есперанто як найпоширенішу штучну мову.
26. Статика і динаміка в мові.
27. Розвиток мови. Причини мовних змін.
28. Мова і невербальні засоби спілкування. Паралінгвістика.
29. Мовознавство у стародавній Індії. Граматика Паніні.
30. Мовознавство періоду античності. Дискусія про природу назв.
31. Східне мовознавство.
32. Мовознавство періоду середньовіччя та доби Відродження. Багатомовні словники.
33. Раціоналізм у мовознавстві. Граматика Пор-Рояля.
34. Мовознавство у слов'ян до XIX ст. Вітчизняне мовознавство від часів Київської Русі до XIX ст.
35. Філософія мови В. фон Гумбольдта.
36. Формування порівняльно-історичного методу. Ф. Бопп і Р. Раск.
37. Натуралізм у мовознавстві. Лінгвістична концепція А. Шлейхера.
38. Логіко-граматичний напрямок у мовознавстві XIX ст. К. Беккер і Ф. Буслаєв.
39. Психологічний напрямок у мовознавстві.
40. О.О.Потебня та Харківська лінгвістична школа.
41. Молодограматизм.
42. І.О. Бодуен де Куртене і Казанська лінгвістична школа.
43. П.Ф. Фортунатов і Московська лінгвістична школа.
44. Лінгвістична концепція Ф. де Соссюра.
45. Польське мовознавство від XVIII ст. до сьогодення.
46. Структуралізм як провідний напрямок у мовознавстві XX ст.
47. Функціональна лінгвістика Празької школи.
48. Дескриптивна лінгвістика у США.
49. Етнолінгвістика від Е. Сепіра та Б. Л. Уорфа до сучасного стану.

- 50.Глосематика Л. Єльмслева.
- 51.Математична лінгвістика.
- 52.Типологічна класифікація мов і пошук мовних універсалій.
- 53.А. Ю. Кримський – видатний український мовознавець:
загальнолінгвістичні погляди та внесок у розвиток українського
мовознавства.
- 54.Л.А. Булаховський і розвиток українського мовознавства.
- 55.Поняття про лінгвістичний метод, методику та прийом.
- 56.Описовий метод.
- 57.Лінгвогенетичні методи.
- 58.Методика лінгвістичної географії.
- 59.Зіставний метод.
- 60.Структурний метод.
- 61.Типологічний метод.
- 62.Застосування математичних методів у мовознавстві.
- 63.Експериментальні методи в лінгвістиці.
- 64.Диференціація мови: літературна мова, територіальні та соціальні
діалекти.
- 65.Генеалогічна класифікація мов.
- 66.Типологічна класифікація мов.
- 67.Загальні (ареальні) мови та мови міжнародного спілкування.
- 68.Інноваційні методи наукових досліджень.

Передмова	3–6
Ключові проблеми програми навчальної дисципліни "Теорія, історія і методи лінгвістики"	7–9
Карта освітньої компоненти	10
Змістове наповнення курсу	1–17
Як організувати роботу над засвоєнням курсу?	18–24
Навігація по темах для самостійного опрацювання	25
Модуль 1. Загальне мовознавство як міждисциплінарна наука, її метатеоретична сутність. Теорія лінгвістики	25
Системоцентричний підхід до мови	25–29
Лексична система мови	30–36
Фонологічний рівень мовної системи	37–43
Організація морфемного рівня мовної системи	44–49
Граматична організація мови	50–57
Проблеми класифікації частин мови	58–64
Лексико-граматичні категорії в слов'янських мовах	65–71
Граматичні категорії в слов'янських мовах	72–80
Синтаксичний рівень мовної системи	81–88
Мова і суспільство	80–83
Мова в комунікаційному дискурсі	95–101
Модуль 2. Історія мовознавства. Проблеми лінгвометодології	102
Досягнення античного мовознавства	102–111
Досягнення східного мовознавства	112–121
Граматика Пор-Рояля	122–129
Розвиток лінгвістичної компаративістики до молодограматизму	130–139
Філософія мови В. фон Гумбольдта	140–148
Молодограматики і молодограматизм	149–158
Неограматизм і соціологія мови	159–167
Фердинанд де Соссюр – основоположник структуралізму в мовознавстві	168–177
Історія вітчизняного мовознавства	178–184
Історія польського мовознавства	185–193
Структурна лінгвістика ХХ ст.	194–202
Актуальні проблеми лінгвістики ХХІ ст.	203–212
Методи лінгвістичних досліджень	213–222
Тематика рефератів	223
Екзаменаційний проєкт «Лінгвістична конференція». Алгоритм підготовки проєкту	224
Заліковий проєкт «Наукове есе». Алгоритм написання залікового есе	225
Есе для прикладу. Наукове есе Тетяни Федун	226–229
Екзаменаційні питання	230

Навчальне видання

НЕДАШКІВСЬКА Тетяна Євгенівна

**Лінгвопростір:
нотатник для самостійного опрацювання курсу
«Теорія, історія і методи лінгвістики»**

Надруковано з оригінал-макета автора

Формат 60х90/8. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк 27.0 Обл.-вид. арк 2.3

Видавництво Житомирського державного університету імені Івана Франка
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи: серія ЖТ №10 від 07.12.04 р.
електронна пошта (E-mail): zu@zu.edu.ua
Україна, 10008, м. Житомир, вул. В. Бердичівська, 40. тел. (0412)431195, 431417